

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗБІРКА АВТОРСЬКИХ ПРОГРАМ

**першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями
012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 016 Спеціальна освіта та другого
(магістерського) рівня вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта,
013 Початкова освіта, 016 Спеціальна освіта.**

**Херсон
2021 рік**

Збірка авторських програм/ Цюпак І.М., Фоміна І.С., Горлова А.В., Анісімова О.Е., Маценко Т.М., Казаннікова О.В., Саган О.В., Раєвська І.М., Яковлева С.Д., Семашкіна Г.М., Кабельникова Н.В.– Херсон: Педагогічний факультет, 2021. – 80 с.

ISBN 978-617-7794-13-3

Укладачі:

Цюпак І.М., Фоміна І.С., Горлова А.В., Анісімова О.Е., Маценко Т.М., Казаннікова О.В., Саган О.В., Раєвська І.М., Яковлева С.Д., Семашкіна Г.М., Кабельникова Н.В.

Рецензенти:

1. Голобородько Євдокія Петрівна, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, менеджменту освіти й інноваційної діяльності КЗВО «Херсонська академія неперервної освіти».

2. Блинова Олена Євгенівна, докторка психологічних наук, професорка, завідувачка кафедри психології Херсонського державного університету.

Затверджена Вченою радою ХДУ
Протокол № 13 від «26» квітня 2021 р.

Погоджено НМР ХДУ
Протокол № 7 від «16» квітня 2021р.

Схвалено НМР факультету дошкільної та початкової освіти
Протокол № 7 від «26» лютого 2021 р.
Голова НМР факультету, доцентка Ірина ЦЮПАК.

Розглянута на засіданнях кафедр педагогічного факультету:

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти
Протокол № 8 від «27» січня 2021 р.
В.о. завідувача, доцентка Наталія ВОРОПАЙ

Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти
Протокол № 10 від «26» січня 2021 р.
Завідувачка, доцентка Олена САГАН

Кафедра спеціальної освіти
Протокол № 8 від «29» січня 2021 р.
Завідувачка, професорка Світлана ЯКОВЛЕВА

Кафедра педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова
Протокол № 6 від «03» грудня 2021 р.
Завідувачка, професорка Людмила ПЕРМІНОВА

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 012	
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА.....	5
Теорія і методика ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ.....	5
Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень	9
Теорія і методика співпраці закладу дошкільної освіти з родинами.....	13
Вступ до психології.....	17
Етнопсихологія.....	20
Психологія спілкування.....	23
Педагогічна творчість.....	26
ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 012	
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА.....	31
Технології організації взаємодії учасників освітнього процесу в здо.....	31
Документообіг у закладі дошкільної освіти	34
Дитяча практична психологія	37
ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 013	
ПОЧАТКОВА ОСВІТА	41
Математика	41
Методика навчання інформатики	44
Формування вмінь розв'язування математичних задач у початковій школі.....	48
ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 013	
ПОЧАТКОВА ОСВІТА	51
Технології навчання освітньої галузі «математика» у початковій школі.....	51
Діагностика і корекція успішності молодших школярів	55
ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 016	
СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА	58
Анатомія та фізіологія дітей та підлітків	58
Психофізіологія мовлення.....	63
ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 016	
СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА	68
Інноваційні технології в освітньому процесі дітей із тяжкими порушеннями мовлення	68
Сучасні логопедичні технології.....	73

ПЕРЕДМОВА

У збірнику представлені авторські програми освітніх компонент для забезпечення й реалізації освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 016 Спеціальна освіта та другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 016 Спеціальна освіта.

Вказані у авторських програмах програмні компетентності та результати навчання узяті з відповідних освітніх програм та відповідають меті формування особистості конкурентоспроможного фахівця, здатного розв'язувати складні нестандартні професійні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру в галузі дошкільної, початкової та спеціальної освіти, забезпечити освітній процес в сучасних умовах закладу освіти, адаптуватися до трансформаційних змін в освітній галузі, здійснювати інтеграцію в європейській освітній простір.

На основі авторських програм викладачами педагогічного факультету розроблено робочі програми, силабуси та електронні освітні ресурси для освітніх компонент.

ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 012 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Авторська програма

**обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки
Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(Шифр за ОПП ОК 16.8)**

Програма розроблена

Цюпак І.М., доцентом кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення освітньої компоненти «Теорія і методика ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення освітньої компоненти є теоретичні та методичні засади методики ознайомлення дітей із суспільним довкіллям, зокрема про взаємозв'язок розумового та морально-соціального виховання дітей у процесі ознайомлення їх із довкіллям; про роль мовлення дитини в процесі ознайомлення з явищами соціальної дійсності; про роль праці та інших видів діяльності дітей з метою соціалізації особистості та ознайомлення з працею дорослих; про сучасні методи ознайомлення дітей із соціальною дійсністю, стан практики роботи закладів дошкільної освіти з означеної проблеми та сучасний передовий досвід виховання.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з освітніми компонентами «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень», «Навчальна практика», «Курсові роботи з фахових дисциплін», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності вихователя ЗДО в аспекті ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета: ознайомити майбутніх працівників закладів дошкільної освіти з теоретико-методичними засадами методики, дидактичними основами ознайомлення дітей із суспільним довкіллям; професійна підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі дошкільної освіти; оволодіння формами, методами і засобами соціалізації особистості дитини дошкільного віку.

1.2. Завдання:

Методичні: поглиблення та уточнення знань студентів про значення ознайомлення дітей з суспільним довкіллям.

Ознайомлення з метою, завданнями та змістом провідних концептуальних, базових та варіативних програмових документів з актуальних проблем методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям.

Ознайомлення студентів із можливостями використання різноманітних об'єктів і явищ природи у роботі з дітьми дошкільного віку, самостійного набуття суспільнознавчих знань шляхом спостережень, експериментів.

Формування теоретичної бази знань про завдання, зміст, форми та методи роботи щодо ознайомлення з суспільним довкіллям дітей дошкільного віку.

Ознайомити з передовим педагогічним досвідом роботи з ознайомлення дітей з суспільним довкіллям.

Підготовка до практичного втілення набутих знань у сучасних умовах суспільного дошкільного виховання.

Сформуванню умінь і навички писати конспекти планування різних видів роботи з

ознайомлення дітей з суспільним довкіллям: в різних вікових групах, з дітьми різних категорій і за різних соціальних умов.

Виховні: сприяти ефективному використанню майбутніми вихователями форм, методів, засобів з метою ознайомлення дітей із суспільним довкіллям, вихованню почуття толерантності, поваги до культури і традицій українського народу.

Розвивальні: озброєння студентів варіативними технологіями ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Формування в майбутніх вихователів знань, умінь і навичок оцінки і контролю за навчально-мовленнєвою діяльністю як дітей, так і за організацією і здійсненням навчально-мовленнєвої діяльності вихователями дошкільних закладів.

1.3. Програми компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (КЗ)

КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність до планування, прогнозування і передбачення наслідків своїх дій, рефлексії.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей раннього і дошкільного віку.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

КЗ-10. Використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (КС)

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

КС-8. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку навичок екологічно безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі й довкіллі.

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

КС-17. Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

1.4. Програмні результати навчання:

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-08. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Наукові засади ознайомлення дітей із суспільним довкіллям. Теоретичні основи ознайомлення дітей із суспільним довкіллям. Предмет і завдання методики ознайомлення дітей із довкіллям. Методологічні, психологічні, природничі, лінгводидактичні засади методики ознайомлення з довкіллям. Провідні принципи ознайомлення дітей з явищами оточуючого світу. Дитяча субкультура як чинник соціалізації дітей.

Дидактичні основи ознайомлення дітей із суспільним довкіллям. Форми та засоби ознайомлення дітей з довкіллям. Особливості занять з ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі: пізнавально-комунікативна спрямованість, тісний зв'язок зі словниковою роботою, діяльнісний підхід, системність подачі матеріалу, поетапний розвиток елементарного соціального досвіду. Типи, види і структура занять з ознайомлення з довкіллям. Підготовка педагога до заняття: визначення теми і мети; вивчення відповідної методичної літератури; визначення виховної ролі навчального матеріалу; підготовка дидактичного матеріалу, визначення методів, прийомів і засобів введення, повторення, узагальнення, систематизації матеріалу, визначення місця навчального матеріалу на заняттях з інших розділів програми та в повсякденному житті.

Засоби ознайомлення дітей з довкіллям. Методи та прийоми ознайомлення з предметами та явищами оточуючого світу. Характеристика методів ознайомлення дітей з

навколишнім: безпосереднє та опосередковане ознайомлення з предметами та явищами довкілля.

Змістовий модуль 2. Методика ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Закономірні процеси в пізнанні дитиною довкілля: розвиток здатності розглядати нові предмети, обстежувати їх; формування здатності до активного наслідування; розвиток і вдосконалення мовленнєвих функцій; розширення пізнавальних можливостей дитини; формування здатності до порівняння та узагальнення; поява елементів активного орієнтування та потягу до мотивованої діяльності.

Умови виховання у дитини гармонійної взаємодії з оточуючим середовищем: організація предметного середовища; приклад дорослого у спільній з дитиною діяльності; керівництво поведінкою дитини; встановлення емоційного і мовленнєвого контакту дитини з дорослим; тісний взаємозв'язок пізнання довкілля з розвитком мовлення.

Моральне виховання дітей дошкільного віку засобами фольклору. Ознайомлення дітей з працею дорослих. Економічне виховання дітей дошкільного віку. Захист прав і правове виховання дитини дошкільного віку. Стать і гендер в освітньому просторі дитинства. Вплив медіа-контенту на формування поведінки дитини. Безпека життєдіяльності дітей.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник [для студ. ВНЗ за напрямом «Дошкільна освіта»] / А. М. Богуш, Н. Гавриш. - К. : Слово, 2010. - 408 с.

Додаткова література:

1. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш, С.М.Курінна, І.П.Печенко; Наук. ред.. А.М.Богуш; За заг. ред. Н.В.Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.

2. Беленька Ганна. Ознайомлення дошкільників зі складними явищами навколишнього світу: крок за кроком // Вихователь-методист дошкільного закладу, — 2013. — №2 (51). С.42-49.

Електронні підручники:

1. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник [для студ. ВНЗ за напрямом «Дошкільна освіта»] / А. М. Богуш, Н. Гавриш. - К. : Слово, 2010. - 408 с. URL: <http://documents.tips/documents/-55cf91ae550346f57b8f98ce.html>.

2. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш, С.М.Курінна, І.П.Печенко; Наук. ред.. А.М.Богуш; За заг. ред. Н.В.Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/10276/1/N_V_%20Gavrish_%20DITU_I_Sochium_2006.pdf.

3. Беленька Ганна. Ознайомлення дошкільників зі складними явищами навколишнього світу: крок за кроком // Вихователь-методист дошкільного закладу, — 2013. — №2 (51). С.42-49. URL:

http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/796/1/G_Belenky_%20EMPE_2_51__PED_PI.pdf

4. Крутій К.Л. Проектування освітнього простору дошкільного навчального закладу як умова розвитку здібностей дитини. URL:

https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp1/Krutij.pdf

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Усне опитування, тестування, виконання практичного завдання.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усного обговорення методичних проблем;

метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до освітньо-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Авторська програма

обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ОПП ОК 16.4)

Програма розроблена

Цюпак І.М., доцентом кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення освітньої компоненти «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення освітньої компоненти є теоретичні та методичні засади методики формування елементарних математичних уявлень у дошкільників; закономірності засвоєння дітьми елементарних математичних уявлень; програми, принципи, методи, прийоми, форми навчання дошкільників елементам математики.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з освітніх компонент «Дошкільна педагогіка», «Теорія і методика ознайомлення з суспільним довкіллям», «Дошкільна лінгводидактика», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Курсові роботи з фахових дисциплін», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності вихователя ЗДО у аспекті формування елементарних математичних уявлень дошкільників.

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета: опанування студентами науково-теоретичними та психологічними основами курсу "Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень"; засвоєння студентами знань, умінь та навичок організації та проведення різних форм роботи з дітьми дошкільного віку з формування елементарних математичних уявлень в різних вікових групах; оволодіння вміннями та навичками підбору дидактичного матеріалу в процесі проведення різних форм роботи з дошкільниками для формування елементарних математичних уявлень.

1.2. Завдання:

Пізнавальні: сприяти міцному усвідомленому засвоєнню студентами змісту і суті курсу «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень», розумінню ролі вихователя у цьому процесі.

Показати заклад дошкільної освіти, як розвивальне середовище.

Ознайомити студентів із змістом елементарних математичних уявлень, методами, прийомами, формами і засобами навчання.

Сформувати у студентів загальне уявлення про структуру, зміст, характер і специфіку формування у дітей елементарних математичних уявлень.

Розвивальні: сприяти розвитку особистості майбутнього педагога, розвитку його культури, ерудиції.

Виховні: виховання в студентів соціальної активності, намагання керуватися в практичній діяльності принципами загальнолюдської моралі, сумлінного ставлення до професії, прагнення до творчості.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (КЗ)

КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність до планування, прогнозування і передбачення наслідків своїх дій, рефлексії.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей раннього і дошкільного віку.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

КЗ-10. Використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (КС)

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

КС-17. Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

1.4. Програмні результати навчання:

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-08. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-16. Проєктувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи методики математичного розвитку дошкільників. Методика математичного розвитку як наукова галузь. Структура заняття з формування елементарних математичних уявлень. Методичні вимоги до математичного заняття (залежать від принципів навчання). Організація роботи з математичного розвитку дітей у дошкільному закладі.

Змістовий модуль 2. Особливості розвитку кількісних уявлень у дошкільників. Методика формування кількісних уявлень у дошкільників у період до числової діяльності (3-4 роки). Програмові завдання. Методика формування кількісних уявлень у дошкільників у період до числової діяльності (3-4 роки). Робота з множинами. Методика формування кількісних уявлень у дошкільників у період лічильної діяльності (з 5-го року життя). Методика навчання лічбі предметів дошкільників у період лічильної діяльності (з 5-го року життя). Методика знайомства з цифрою дошкільників у період лічильної діяльності (з 5-го року життя). Методика формування кількісних уявлень у дошкільників у період обчислювальної діяльності (з 6-го року життя). Методика формування у дошкільників уявлень про арифметичні задачі в період обчислювальної діяльності (з 6-го року життя).

Змістовий модуль 3. Методичні основи методики формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. Методика розвитку в дошкільників уявлень про величини і їх вимірювання. Програмові завдання. Методика формування у дошкільників уявлень про величини. Методика формування у дошкільників уявлень про вимірювання величин. Методика формування у дошкільників уявлень про вимірювання довжини. Методика формування уявлень про масу предметів і її вимірі.

Методика розвитку в дошкільників уявлень про форму й геометричні фігури. Особливості розвитку у дошкільників уявлень про форму предметів і геометричних фігур. Етапи сприйняття форми, геометричних фігур та їх властивостей. Методика формування у дошкільників уявлень про форму й геометричні фігури (завдання). Методика ознайомлення з плоскими геометричними фігурами. Методика ознайомлення з об'ємними геометричними фігурами.

Змістовий модуль 4. Практичні аспекти формування елементарних математичних уявлень дошкільників. Методика розвитку просторових уявлень у дошкільників. Особливості розвитку просторових уявлень у дошкільників. Методика формування просторових уявлень у дошкільників (завдання та послідовність формування

знань). Методика формування просторових уявлень у дошкільників («Я», «Я-предмет», «предмет-предмет»). Методика формування просторових уявлень у дошкільників (орієнтування в русі та на аркуші паперу).

Методика розвитку уявлень про час у дошкільників. Особливості розвитку уявлень про час у дошкільників. Методика формування часових уявлень у дошкільників (завдання). Методика формування часових уявлень у дошкільників (доба, дні тижня). Методика формування часових уявлень у дошкільників (пори року, «відчуття часу»). Спільна робота дошкільного закладу й сім'ї з математичного розвитку дітей.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Брежнева О.Г. Формування елементів математики у дітей дошкільного віку : метод. рек. до семінар. і практ. занять / О.Г.Брежнева, Є.Й.Щербакова. – Маріуполь, 2006. – 97 с.
2. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності старших дошкільників. Методичний посібник. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2008. – 160с.
3. Зайцева Л. І. Методика організації індивідуальної роботи в процесі формування у дітей дошкільного віку елементарної математичної компетентності : навч.-метод. посіб. / Л.І. Зайцева. – Бердянськ : Ткачук О. В., 2015. – 240 с.
4. Щербакова К. Й. Методика формування елементів математики у дошкільників. Київ: Вид-во Європейського університету, 2011. 262 с.
5. Фрейлах Н.И. Методика математического развития (краткий курс лекций в опорных конспектах, схемах, таблицах). - М.: Форум, 2015. - 240 с.

Додаткова література:

1. Сазонова А.В. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010 – 248с.

Електронні підручники:

1. Зайцева Л. І. Методика організації індивідуальної роботи в процесі формування у дітей дошкільного віку елементарної математичної компетентності : навч.-метод. посіб. / Л.І. Зайцева. – Бердянськ : Ткачук О. В., 2015. – 240 с. URL: <https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/226/1/Zaytseva%20L.%20Metodyka%20orhanizatsiyi%20indyvid.%20roboty%20v%20protsesi%20form-nya%20u%20ditey%20doshk.%20viku%20elementarnoyi%20matem-noyi%20kompetentnosti.pdf>
2. Белошистая А.В. Формирование и развитие математических способностей дошкольников: Вопросы теории и практики: Курс лекций для студ. Дошк. Факультетов высш. Учеб. Заведений. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2003. – 400с.:ил. URL: <http://padabum.com/d.php?id=41416>.
3. Дорошенко Т.М., Мацько В.В. ТЗЗ Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень:навч.посіб./упоряд.:Т.М.Дорошенко, В.В.Мацько – Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. – 96с. URL: <http://www.pu.org.ua/Теорія%20та%20методика%20формування%20елементарних%20математичних%20уявлень.pdf>.
4. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навч. посібн. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / укладач Л. В. Іщенко. Вид. 2-ге, перер. та доп. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. 149 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1267/1/Педагогічний%20супровід%20формування%20елементарних%20математичних%20уявлень.pdf>
5. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. Київ: Вища школа, 1996. – 94 с. URL: http://www.d-learn.pu.if.ua/data/users/56/import/sherbakova_k_i_metodyka_formuvannya_elementarnih_matematchn.pdf

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Усне опитування, тестування, виконання практичного завдання.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усного обговорення методичних проблем; метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до освітньо-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ

Авторська програма

обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ОПІ ОК 16.7)

Програма розроблена

Цюпак І.М., доцентом кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення освітньої компоненти «Теорія і методика співпраці закладу дошкільної освіти з родинами» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення освітньої компоненти є теоретичні та методичні засади методики співпраці закладу дошкільної освіти з родинами, зокрема про взаємозв'язок родини та ЗДО, щодо розумового та морально-соціального виховання дітей в освітньому процесі; про роль співпраці в формуванні гармонійно розвиненої особистості та з метою соціалізації особистості; про стан практики роботи дошкільних закладів з означеної проблеми та сучасний передовий досвід виховання.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з освітніх компонент «Вступ до спеціальності», «Педагогіка дошкільна», «Педагогічна творчість», «Навчальна практика», «Виробнича практика», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності вихователя ЗДО в аспекті співпраці закладу дошкільної освіти з родинами.

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета: доведення до свідомості студентів важливості соціальної ролі сім'ї, особливості співпраці сімейного і суспільного дошкільного виховання, знайомство їх з видами, особливостями, функціями сучасної сім'ї; розкриття змісту основних форм співпраці з родиною, знайомство зі специфікою, сучасними тенденціями розвитку сімейного виховання, документами, що регламентують і регулюють сімейну політику України.

1.2. Завдання:

Теоретичні – сприяти міцному усвідомленому засвоєнню студентами змісту і суті вивченого, розумінню ролі сім'ї і дошкільного закладу у вихованні; показати дошкільний заклад як місце, відкрите для співпраці і розуміння; ознайомити зі змістом та основними формами співпраці з родинами в умовах дошкільного закладу і поза його стінами; ознайомити майбутніх вихователів із системою законодавчих документів в Україні, які регламентують сімейну політику і захищають дитинство;

Практичні – опанувати практичними прийоми співпраці ЗДО із сучасною родиною.

Виховні – виховувати у майбутніх педагогів відповідальне ставлення до виховання дітей, вміння усвідомлювати високу місію педагога.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (КЗ)

КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність до планування, прогнозування і передбачення наслідків своїх дій, рефлексії.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей раннього і дошкільного віку.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

КЗ-10. Використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (КС)

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

КС-17. Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

1.4. Програмні результати навчання:

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-08. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Оптимізація роботи дошкільного навчального закладу з родинами в умовах сьогодення

Сім'я та дитячий садок як соціокультурне середовище формування дитини. Провідні ознаки сучасної родини як особливого виховного середовища. Особливості реалізації виховної функції сім'ї. Роль батька і матері у формуванні дитини дошкільного віку. Роль сім'ї у процесі соціалізації особистості дитини. Проблема співвідношення родинного й суспільного виховання. Система дошкільних закладів як провідний соціальний інститут виховання дитини. Провідні функції сім'ї. Вплив соціально-економічних умов життя сім'ї, особистісних якостей її членів, особливостей їхніх взаємин на виховання дитини. Шляхи взаємодії сучасного родинного й суспільного виховання.

Структура роботи дошкільного навчального закладу з сім'єю. Сучасна сім'я та її роль у вихованні дошкільників. Психолого-педагогічні засади родинного виховання. Передумови взаємодії дошкільних навчальних закладів з родинами вихованців. Провідні завдання співпраці ЗДО і родини. Особливості суспільного та родинного виховання дітей дошкільного віку. Норми і правила взаємодії педагогічних працівників ЗДО з батьками.

Обґрунтування напрямів роботи взаємодії ЗДО з родинами. Визначення потреб родин вихованців та особливості виховання дітей у сім'ї; З'ясування думки батьків про якість освітнього процесу в ЗДО. Реальні потреби сімей в освітніх і оздоровчих послугах; Рівень педагогічної та психологічної культури батьків, їхньої поінформованості щодо особливостей розвитку, виховання та навчання дошкільників; Очікування батьків щодо якості освітнього процесу в ЗДО та реальні недоліки в його організації.

Психолого-педагогічні засади ефективної взаємодії вихователя і родини. Актуальні проблеми взаємодії педагогів і батьків вихованців. Різновиди потреб сучасної родини. Провідні ознаки психолого-педагогічної взаємодії у освітньому просторі. Значення системності й поетапності у співпраці.

Змістовий модуль 2. Шляхи співпраці педагогічного колективу з родинами вихованців ЗДО

Доцільні та результативні форми, методи та прийоми роботи з батьками. Різні підходи до класифікації форм і методів роботи ЗДО з батьками. Організація

індивідуальних форм роботи з батьками. Роль наочної пропаганди в підвищенні педагогічної культури батьків. Організація групових форм роботи з батьками. Організація колективних форм роботи з батьками. Оптимальний вибір форм роботи з батьками. Характеристика нетрадиційних форм роботи ЗДО з сім'єю. Виготовлення пам'яток для батьків з питань виховної роботи у сім'ї. Залучення батьків до роботи гуртків, проведенні ігор, занять, екскурсій і культпоходів з дітьми. Виховні традиції народного календаря та їх використання в роботі сучасних дошкільних установ. Народні ігри, свята в системі роботи дитячого садка.

Педагогічна культура батьків – запорука ефективного виховного процесу. Сутність педагогічної культури батьків як компоненту загальної культури. Залежність процесу становлення особистості дитини від системи сімейних цінностей, рівня особистісної культури кожного з батьків. Компоненти педагогічної культури батьків як складної і динамічної системи: педагогічні знання (уявлення батьків про вікову динаміку розвитку дитини, самоцінність періоду дошкільного дитинства, про основні завдання виховання тощо); педагогічна і психологічна компетентність (здатність зрозуміти потреби дітей, раціонально спрямувати зусилля і засоби на уміння бачити перспективи розвитку дитини); педагогічна рефлексія (вміння батьків аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини своїх педагогічних помилок); педагогічна емпатія (співпереживання, адекватна реакція на вчинки й почуття дітей). Рівні та показники педагогічної культури молодих батьків. Передумови формування педагогічної культури особистості.

Організація педагогічної освіти батьків в умовах ЗДО. Педагогічна освіта як визначальна умова ефективного родинного виховання. Гуманізм, демократизм, партнерство – основа ефективності виховання батьків, розвитку інтересу до самопізнання і самовиховання. Залучення батьків до оцінювання успіхів дитини, прогнозування перспектив її розвитку. Формування в батьків здатності до оцінки всіх подій і фактів через призму загальнолюдських гуманістичних цінностей. Роль діагностики сімейних стосунків та особистісних якостей батьків у процесі організації виховної роботи з батьками. Важливість розуміння батьками принципу наступності дошкільної та початкової освіти. Складові педагогічної освіти. Шляхи підвищення педагогічної культури батьків вихованців ЗДО.

Соціально-педагогічне значення співпраці батьків і педагогів у процесі виховання дітей. Провідні аспекти ефективної співпраці вихователя і батьків вихованців ЗДО. Соціально-педагогічні причини непорозуміння між педагогом і батьками. Основні завдання соціально-педагогічної діяльності вітчизняного ЗДО. Психолого-педагогічні основи взаємодії дитячого саду і сім'ї.

3. Рекомендована література.

Основні Інтернет-ресурси:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Академвидав», 2006. – С. 409-426. URL: <https://studfile.net/preview/5721447/page:20/>.

2. Каньоса Н. Г. Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2015. 121 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1781/Kanosa-N.H.-Teoriia-ta-metodyka-spivpratsi-DNZ-z-rodynamy.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Шаповалова О.В. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Шаповалова – Суми : Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019 – 225с. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/7652/3/Навчальний%20посібник_Шаповалова_05.06.2019.pdf

Допоміжні інтернет-ресурси

4. Івах С.М. Основні засади співпраці дошкільних навчальних закладів з родинами вихованців. URL: <http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/BAK7/7/10.pdf>

5. Лиса О. О. У родинному колі (співпраця з родинами вихованців у дошкільному навчальному закладі). URL: <https://docplayer.net/78112322-Lisa-oksana-oleksandrivna-u-rodinnomu-koli-spiivprasya-z-rodinami-vihovanciv-u-doshkilnomu-navchalnomu-zakladi.html>

6. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання. – Київ, 2015. URL: https://pidruchniki.com/81714/pedagogika/pedagogika_simeynogo_vihovannya.

7. Програма співпраці з родинами вихованців «Взаємодія». URL: <https://vseosvita.ua/library/programa-spiivpraci-z-rodinami-vihovanciv-vzaemodia-76017.html>.

8. Співпраця дошкільного навчального закладу з родинами вихованців - запорука успіху у вихованні дошкільнят. URL: http://blog-dnz12.blogspot.com/p/blog-page_6716.html

9. Теоретико-історичні аспекти взаємодії ДНЗ з родиною. URL: <https://lektcii.org/13-14196.html>.

10. Електронний варіант курсу.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Усне опитування, тестування, виконання практичного завдання.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усного обговорення методичних проблем; метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до освітньо-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ

Авторська програма

вибіркової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ОПІ ОК 11)

Програма розроблена

Фоміною І.С. старшим викладачем кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту ім.Петухова, кандидатом психологічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення навчальної дисципліни «Вступ до психології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади загальних основ психології як науки, головних категорій науки: теорій, концепцій, термінів, наукових понять засвоєння студентами основ психологічної науки.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з курсів «Педагогіка загальної», «Психологія дитяча», «Загальна і вікова психологія».

1. Мета і завдання освітньої компоненти

1.1. Мета курсу: проаналізувати проблему природи і сутності психіки як предмета психології, розкрити зміст і значення психології як базової фундаментальної дисципліни, яка виступає основою для вивчення інших психологічних дисциплін.

1.2. Завдання курсу:

Теоретичні: сформулювати у студентів науковий підхід до розуміння психіки та законів її існування; ознайомити студентів із досягненнями вітчизняної і світової психологічної науки, що необхідні в професійній діяльності педагога.

Пізнавальні: ознайомити студентів із закономірностями, фактами, механізмами психічної реальності, сформувавши розуміння провідних дефініцій курсу, надати можливість самопізнання та саморозвитку психіки.

Практичні: навчити студентів використовувати набуту систему психологічних знань і практичних умінь для аналізу й оцінки психологічних явищ.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність до планування, прогнозування і передбачення наслідків своїх дій, рефлексії.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей раннього і дошкільного віку.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові компетентності:

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-15. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

1.4. Програмні результати навчання

ПР-02 - Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03 - Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-04 - Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-07 - Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-13 - Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-

педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Природа і сутність психіки. Загальна характеристика психіки, співвідношення суб'єктивної та об'єктивної реальності. Розвиток наукових уявлень про природу і сутність психіки, як головної властивості. Особливості психічного відображення як категорії філософії та психології. Розвиток форм відображення. Виникнення і специфіка психічного відображення. Теорія панпсихізму і основні стадії розвитку психіки. Перцептивна психіка, поняття чутливості. Специфічні особливості розвитку психіки на всіх етапах її становлення. Рефлекторний характер психіки: будова, властивості та функціонування нервової системи. Рефлекторна теорія і локалізація мозкової діяльності.

Змістовий модуль 2. Структура та рівні психіки. Рівні вияву психіки: свідоме, несвідоме, підсвідоме. Форми свідомості. Самосвідомість як внутрішній рефлексивний механізм. Несвідоме як сукупність психічних процесів і форма відображення. Прояви несвідомого. Зв'язок свідомості і несвідомої сфер психіки. Психічні явища. Загальна характеристика психічних процесів: когнітивні, емоційні, регулятивні. Психічні стани. Психічні властивості.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Ващенко Г. Воля та інші психічна процеси // Ващенко Г. Виховання волі і характеру. Підручник для педагогів. – К.: «Школяр», 1999. – С.20-25.
2. Дубравська Д.М. Основи психології: Навч. Посібник / Д.М. Дубравська. – Львів: Світ, 2001. – 280 с.
3. Майерс Д. Психологія / Д.Майерс - Минск: Попурри, 2008. – 848 с.
4. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник / С.Д. Максименко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.
5. М'ясоїд П.А. Загальна психологія підручник/ П.А. М'ясоїд. – К.: Вища школа, 1998. – 476 с.
6. Основи психології Підручник / за ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. – 632 с.
6. Туриніна О.Л. практикум з психології: Навч. посібник / О.Л. Туриніна. – К: МАУП, 2007. – 328 с.
7. Цимбалюк І.М. Психологія: Навч.посібник / І.М. Цимбалюк. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 216 с.

Додаткова література:

1. Зелінська Т.М. Практикум із загальної психології: Навч.посібник / Т.М. Зелінська. – К.: Каравела, 2008. – 184 с.
2. Макаров Л.Л. Загальна психологія: Методичні розробки семінарських занять: Навч.посібник / Л.Л. Макаров, В.М. Синельников. – Кє: ЦНЛ, 2005. – 200 с.
3. Рогов Е.И. Психология человека / Е.И.Рогов. – М. ВЛАДОС, 2001. – 320 с.
4. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н.П.Фетискин, В.В.Козлов. – М.: Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. – 490 с.
5. Человек: анатомия, физиология, психология. Энциклопедический иллюстрированный словарь / Под ред. А.С.Батуева, Е.П. Ильина, Л.В.Соколовой. – СПб.: ПИТЕР, 2007. – 672 с.

Інтернет-ресурси

1. Питання психології (журнал). URL: <https://psinsayt.wixsite.com/insayt/>
2. Журнал практической психологии и психоанализа URL: <https://psyjournal.ru/психологии>
3. Загальна психологія. / За загальною редакцією академіка С.Д.Максименка. Підручник. 2-ге вид., переробл. І доп. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 704 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk676290.pdf>
4. Бібліотека Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя URL:

http://lib.ndu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21PO

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Усне опитування, тестування, виконання практичного завдання, творча робота, написання есе.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Використовуються такі методи діагностики успішності знань студентів як письмове опитування, тестовий контроль знань з відкритими та закритими питаннями, написання наукового есе, творча робота, створення презентацій на тему сучасних експериментальних досліджень вивчення явищ і категорій психології.

ЕТНОПСИХОЛОГІЯ

Авторська програма

**обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки
Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(Шифр за ОПП ОК 16.4)**

Програма розроблена

Фоміною І.С., старшим викладачем кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту ім.Петухова.

ВСТУП. Програма вивчення навчальної дисципліни «Етнопсихологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні та прикладні основи етнопсихології як галузі психологічної науки, а саме загальні закономірності та особливості етноспецифічної діяльності особистості, проблема статичних та динамічних характеристик етносу, основних категорій етнопсихології.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з курсів «Соціальна психологія», «Вступ до психології», «Загальна і вікова психологія».

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета курсу: розкрити загальні закономірності та особливості етноспецифічної психічної діяльності особистості, формування у студентів знань етнічних особливостей українського народу, вивчення основних відмінностей етнічних спільнот, інших національностей, особливостей ділового стилю, головних принципів спілкування у міжетнічному комунікаційному середовищі.

1.2. Завдання курсу:

- теоретичні: сформувати теоретичні основи етнопсихогенезу; розкрити механізми поведінкової етнічної специфіки представників різних національностей, охарактеризувати статичні та динамічні характеристики етносу;

- практичні: сформувати прикладні уміння для відродження національних традицій у вихованні та упровадження методів національного виховання, відповідних психічному складу українців, дослідити роль і значення родини у формуванні українського національного характеру.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність до планування, прогнозування і передбачення наслідків своїх дій, рефлексії.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей раннього і дошкільного віку.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові компетентності:

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-15. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

1.4. Програмні результати навчання

ПР-02 - Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03 - Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-04 - Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-07 - Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-13 - Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Загальні та прикладні основи етнопсихології

Загальна характеристика науки. Категоріальний апарат науки. Методологічні основи етнопсихології. Співвідношення понять етносу та нації. Психологічні особливості етносу. Умови походження і розвитку етносу в історичному ракурсі. Соціально-психологічна сутність поняття «нація», основні типи, культурологічні ознаки нації. Психічний склад етносу та його основні характеристики. Ментальність як етнопсихологічна ознака нації та соціальне явище. Поняття «національна» та «етнічна» свідомість. Поняття етнічної установки та етнічних стереотипів: походження і особливості прояву. Етнічні конфлікти та способи їх вирішення.

Змістовий модуль 2. Етнопсихологія українського народу. Загальні підходи до вивчення особливостей українського етносу. Формування українського національного характеру та свідомості. Етнічні традиції, ділове спілкування, особливості ділового етикету. Правила поведінки в діловому світі. Принципи ведення ділових переговорів. Роль родини у формування та зміцненні українського національного характеру і свідомості. Національні українські традиції навчання і виховання підростаючого покоління.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Львовичкіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2002. — 144 с.
2. Боронаев А.О., Павленко В.Н. Этническая психология – СПб.: Питер, 1994. – 371 с.
3. Горбунова В.В. Психологічні особливості розвитку свідомості в юнацькому віці // Педагогіка і психологія. – 2006 - №1 (50) – С. 47 – 56.
4. Гримич М. Два виміри національного характеру // Наука і суспільство. – 1991 – № 8. – С. 27 – 31.
5. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. – М.: Издательство ЛГУ, 1989. – 495 с.
6. Етнічна психологія. Навч. метод. посібник / За ред.. В.Д. Хруща. – Івано-Франківськ, 1994. – 347 с.
7. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Мюнхен: Видавництво УВУ, 1993. – 217 с.
8. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология. – М.: Аспект, 2004. – 346 с.

Додаткова література

1. Асмолов А.Г. Психология личности: Учебник. – М.: Изд. МГУ, 1990. – 367 с.
2. Булашов Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космологічні українські народні погляди та вірування. – К.: Довіра, 1994. – 398 с.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – 452 с.
4. Иванова Н.О. О детской субкультуре // Дошкольное воспитание. – 2004. – № 4. – С. 34 – 38.
5. Історія української культури / Під заг. ред. І. Крип'якевича. – К.: Обереги, 1993. – 625 с.
6. Колискові пісні, загадки, скоромовки. – К.: Веселка, 1985. – 173 с.
7. Куєвда В. Психологія української символіки: Міф, життєвий ідеал, національна ідея // Образотворче мистецтво, 2001. – № 4. – С. 68 – 73.

Інтернет-ресурси

1. О.В. Савицька, Л.М.Співак Етнопсихологія: Навч.посібник. – к. Вид-во «КАРАВЕЛА» 2010 р – 342 с. URL: <https://pidru4niki.com/16760626/psihologiya/etnopsihologiya>
2. Львовичкіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2002. — 144 с. URL: <http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/n135.pdf>
3. Тетерич О.М. ЕТНОПСИХОЛОГІЯ УКРАЇНЦІВ: МОВНИЙ АСПЕК. URL: file:///C:/Users/38066/Downloads/znpgvzdia_2012_51_16.pdf
4. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. – М.: Институт психологии РАН, «Академический проект», 1999. – 320 с. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/stef/index.php
5. Павленко В. М. Етнопсихологія : підручник / В. М. Павленко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 448 с. URL: https://karazinbook.com/sites/default/files/books/pavlenko_-_kopiya.pdf

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Усне опитування, тестування, виконання практичного завдання.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності,

індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Застосовуються наступні методи контролю за успішністю знань студентів: письмових контроль, написання тестових завдань з відкритими та закритими запитаннями, творчі роботи із створення презентації на обрану тему, усне опитування за поданими питаннями практичних занять. Перевага надається усним відповідям і підготовці та презентації творчих робіт студентів. Тему творчої роботи студенти обирають самі.

ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ

Авторська програма

вибіркової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ОПП ОК 11)

Програма розроблена

Фоміною І.С. старшим викладачем кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту ім.Петухова, кандидатом психологічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення навчальної дисципліни «Психологія спілкування» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади психології спілкування, основних категорій спілкування як категорії психологічних знань, основ, стратегій, тактик комунікації, успішної міжособистісної взаємодії між людьми, а також практичні навички та вміння усвідомлення себе як партнера по спілкуванню в різних формах взаємодії.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з курсів «Педагогіки загальної», «Психологія дитяча», «Загальна і вікова психологія».

1. Мета і завдання освітньої компоненти:

1.1. Мета курсу: Розширення та поглиблення інтересу студентів до проблем спілкування, до осмислення як позитивних, так і негативних сторін комунікативного процесу, забезпечення їх знаннями про теоретико-методологічні засади психології спілкування як науки, її місце в системі психологічних дисциплін.

1.2. Завдання курсу:

Теоретичні: сформулювати теоретичні основи психологічного змісту структури спілкування, психологічних аспектів комунікативного процесу, психології взаємодії, соціальної перцепції, основ майстерності спілкування.

Практичні: застосовувати отримані знання в практичній діяльності, здійснювати психологічний аналіз спілкуванню як обміну інформацією, як процесу сприймання людьми один одного, сформулювати навички емпатії, розуміння власних почуттів та реакцій у спілкування з оточуючими.

1.3. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 1 – здатність діяти соціально, відповідально та свідомо. Виявляти національну й особистісну гідність, громадянську свідомість та активність, дбати про розвиток і

функціонування громадянського суспільства; мати й обстоювати власну громадянську позицію незалежно від впливу політичних партій і різних конфесій.

ЗК 1 – здатність діяти соціально, відповідально та свідомо. Виявляти національну й особистісну гідність, громадянську свідомість та активність, дбати про розвиток і функціонування громадянського суспільства; мати й обстоювати власну громадянську позицію незалежно від впливу політичних партій і різних конфесій.

ЗК 2 – цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Здійснювати професійну діяльність за принципами толерантності, безоціночності іншої особистості; вирішувати конфліктні ситуації і надавати підтримку в нових, проблемних і кризових ситуаціях.

ЗК 3 – здатність вчитися і оволодівати знаннями. Мати потребу вдосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень; самостійно набувати і використовувати нові знання й уміння.

ЗК 4 – здатність генерувати нові ідеї. Бути готовим проявляти ініціативу, приймати доцільні та відповідальні рішення в проблемних ситуаціях; діяти в нестандартних ситуаціях і нести соціальну, етичну відповідальність за прийняті рішення.

ЗК 5 – здатність працювати в команді. Вміння ставити актуальні завдання, спрямовувати свої зусилля на досягнення цілей, вмотивовувати всіх суб'єктів соціальної взаємодії на їх розв'язання; будувати свою діяльність відповідно до моральних, духовних, етичних і правових норм, працюючи в команді. Володіти навичками самоорганізації та саморегуляції.

ЗК 6 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Володіти практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, хмарних технологій, баз даних і знань.

ЗК 7 – здатність спілкуватися державною мовою. Досконало володіти всіма стилями і жанрами усного і письмового мовлення для комунікації з суб'єктами освітнього процесу, з різними соціальними і професійними групами.

Загальнонаукові компетентності: знання основ психології для розуміння причинно-наслідкових зв'язків у розвитку особистості, суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності.

Загально-професійні компетенції: здатність виконувати типові завдання на первинних посадах шляхом оволодіння професійними комунікативними навичками та вміннями, поглибленими фундаментальними психологічними та педагогічними знаннями, що знаходяться у сфері професійної діяльності, критичним розумінням основним питань, пов'язаних із знаннями психології.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Спілкування як феномен психології. Теоретичні аспекти спілкування. Розвиток спілкування в онтогенезі. Класифікація видів та функцій спілкування. Основні засоби і основні форми спілкування. Основні стилі, тактики, стратегії спілкування. Спілкування як обмін інформацією: специфіка процесу обміну інформацією, комунікативні бар'єри, правила подачі зворотнього зв'язку, слухання та говоріння. Спілкування як взаємодія. Інтерактивна сторона спілкування. Теорії міжособистісної взаємодії. Різновиди міжособистісних контактів. Психологічний вплив. Спілкування як розуміння і пізнання людьми один одного: характеристика соціальної перцепції, візуальна психодіагностика, ефекти соціальної перцепції.

Змістовий модуль 2. Теоретичні та практичні основи спілкування. Конфліктне спілкування. Конфлікт: елементи, типи, динаміка конфлікту. Особливості поведінки у конфліктній ситуації. Діагностика стратегій вирішення конфліктів за К.Томасом, актуалізаторська та маніпулятивна стратегії спілкування, технології виходу з конфлікту. **Педагогічне спілкування:** особливості спілкування «викладач-студент», методи завоювання уваги. правила педагогічного спілкування, формування комунікативної культури викладача.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Вердербер В., Вердербер К. Психология общения/ Вердебер В, Вердебер К. – СПб: ПРАЙМ – ЕВРОЗНАК, 2003. – 320 с.
2. Волянська О.В., Ніколаєвська А.М. Соціальна психологія : Навч.посіб./ Либідь, 2005. – 410 с.
3. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания/ Головаха Е.И., Панина Н.В. – К.: Знання, 1989. – 155 с.
4. Горбенко С.Л., Половинко В. Вплив конфлікту на соціально-психологічний клімат малої групи // Юридична психологія та педагогіка. – 2013. - №2 (13). – С.62-66.
5. Горянина В.А. Психология общения: учебное пособие для студентов высших учебных заведений /Горянина В.А.- М.: Академия, 2002. – 416 с.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Психология професійної комунікації: Навчальний посібник/ Орбан-Лембрик Л.Е. – К.: Академвидав, 2005. – 448 с.
7. Філоненко М.М. Психологія спілкування: підручник/ Філоненко М.М. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

Додаткова література:

1. Іщук С.М. Філософія комунікації: аналіз основних парадигм / С.М. Іщук// Вісн.Нац.авіац.ун-ту. – 2010 №2 С.95-99.
2. Хабермас Ю.Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий/ Ю.Хабермас// Социологические исследования. – 2006. - №1. С.45-53.
3. Саввіна Л.І. Кмунікація як чинник розвитку суспільства: автореферат дис.на здобуття наук.ступеня канд. Філософ.наук: спец 09.00.03. «Соціальна філософія та філософія історії»/ Л.І. Саввіна. – Одеса, 2004. – 14 с.
4. Грушевицкая Т.Г. Основы межкультурной коммуникации/ Грушевицкая Т.Г., Попков В., Д.Садохин – м.: ЮНИТИ_ДАНА, 2002. – 352 с.

Інтернет-ресурси

1. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2008, - 224 с. URL: https://lkeip.at.ua/_ld/0/24_--_.pdf
2. Корягіна Н.А.Психологія спілкування.: Навч.посібник К.: 2015 148 с. URL: https://stud.com.ua/49628/psihologiya/psihologiya_spilkuvannya
3. Яцина О.Ф. Психологія спілкування: Методична розробка практичних занять. – Ужгород, 2011. – 64 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26082/1/метод%20рек%20до%20психології%20Оспілкування.pdf>
4. Періг І.М. Психологія спілкування/ Методичний посібник для самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності “Психологія”, “Практична психологія”. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. – 25 с. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25138/5/Metodychka_samost.pdf

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Усне опитування, тестування, участь у тренінговій роботі, виконання практичного завдання, творча робота

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Використовуються такі методи діагностики успішності знань студентів як письмове опитування, тестовий контроль знань з відкритими та закритими питаннями, активна участь в тренінговій роботі, творча робота, створення презентацій на тему основних тактик, стратегій, теорій сучасних напрямків спілкування. Специфіка дисципліни дозволяє акцентувати увагу на таких методах оцінювання успішності знань і набутих навичок студентів як участь у тренінговій роботі, практичних вправах на удосконалення навичок вербального і невербального спілкування.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ

Авторська програма

обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (Шифр за ОПП ОК 16.4)

Програма розроблена

Горловою А.В., доцентом кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна творчість» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні та методичні засади, технології розвитку *педагогічної творчості* як складової професійної компетентності вихователя ЗДО, необхідної частини педагогічної діяльності у практичному та результативному розумінні, одного із головних чинників багатоаспектної якісної фахової підготовки вихователя в системі вищої педагогічної освіти.

Розвиток індивідуальних особливостей студентів та збагачення професійними знаннями і змістом, ознайомлення майбутніх вихователів із власною індивідуальністю в контексті професійної компетентності дає можливість розв'язати ряд надважливих задач: осмислення недоліків і розробка шляхів удосконалення професійної діяльності; виявлення індивідуальних переваг і відпрацювання власного стилю роботи; складання і реалізація програми професійного саморозвитку.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з курсів психолого-педагогічного блоку, методик дошкільної освіти, філософії, соціології, а саме з дисциплін «Дошкільна педагогіка», «Вступ до спеціальності».

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета курсу: оволодіння студентами закономірностями і специфікою творчої педагогічної діяльності вихователя ЗДО, методикою та технологією організації творчої взаємодії у виховному процесі, обробки та фіксування результатів, опанування цілісною системою знань про педагогічну творчість вихователя та дітей,

формування у майбутніх вихователів мотивації до професійного самовдосконалення, до максимально повного прояву власного індивідуального потенціалу, з метою створення аналогічних умов для прояву індивідуальності дітей, їхньої самореалізації у навчально-виховній діяльності.

1.2. Завдання курсу:

- пізнавальні: розвиток у майбутніх вихователів уявлення про педагогічну творчість, створення умов для формування у студентів гуманної позиції в розумінні мети, завдань власної творчої педагогічної діяльності;

- методичні: ознайомлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти з напрямками цілеспрямованого систематичного професійного творчого удосконалення, широко використовуючи сучасні інструментальні засоби та відповідні методи діагностики;

- практичні: формування професійно-педагогічних умінь майбутніх вихователів на основі опрацювання технології педагогічної творчості;

- виховні: формування в майбутніх вихователів творчої та соціальної активності, відповідального ставлення до професійних обов'язків на основі гуманістичних цінностей.

1.3. Програмні компетентності: (примітка: ця інформація знаходиться в ОПП)

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-

педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (КЗ)

КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність до планування, прогнозування і передбачення наслідків своїх дій, рефлексії.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей раннього і дошкільного віку.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

КЗ-10. Використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (КС)

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

КС-17. Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

1.4. Програмні результати навчання: (примітка: ця інформація знаходиться в ОПП)

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-05. Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням

вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-08. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогічної творчості. Модель сучасного вихователя ЗДО. Мета і результат педагогічної творчості. Здатність до творчості. Фактори, які впливають на зміни професійної діяльності педагога. Педагогічна творчість вихователя. Педагогіка творчості як галузь педагогічної науки, об'єкт вивчення, завдання. Основні поняття: творчість, творча діяльність, педагогічна творчість, творча педагогічна діяльність.

Зародження педагогіки творчості. Гуманістична педагогіка Відродження та Просвітництва. Розвиток особистісно орієнтованої педагогіки. Педагогічні концепції ХХ та ХІ століть.

Методологічні засади педагогічної творчості. Підсистеми творчої педагогічної діяльності (дидактична, виховна, організаційно-управлінська, самовдосконалення, громадсько-педагогічна). Рівні творчої педагогічної діяльності (репродуктивний, раціоналізаторський, конструкторський, новаторський). Критерії творчої педагогічної діяльності. Закони та принципи педагогічної творчості.

Педагогічна майстерність вихователя ЗДО. Педагогічна техніка як основа педагогічної творчості. Внутрішня і зовнішня педагогічна техніка. Способи керування психічним станом. Особливості реалізації педагогічної техніки у професійній діяльності вихователя ЗДО.

Основні поняття теми: творчість, педагогічна творчість, педагогіка творчості, творча діяльність, творча педагогічна діяльність, підсистеми творчої педагогічної діяльності, рівні творчої педагогічної діяльності, критерії творчої педагогічної діяльності, закони педагогіки творчості, принципи педагогіки творчості, принципи педагогічної творчості.

Змістовий модуль 2. Технології педагогічної творчості. Творчість як підґрунтя інноваційної діяльності вихователя ЗДО. Сутність передового педагогічного досвіду та особливості його впровадження у ЗДО. Авторські творчі технології педагогів-новаторів: В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, Г. Альтшуллера, І. Волкова, І. Іванова, С. Лисенкової, М. Щетініна, О. Захаренка, О. Лопатіної. Зарубіжний досвід.

Творчість вихователя у реалізації професійного педагогічного спілкування. Стратегії творчої взаємодії. Особливості суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Стилі ставлення, стилі взаємодії «вихователь-вихованець». Бар'єри у спілкуванні та шляхи їх подолання.

Творче моделювання педагогічної ситуації.

Обдарованість. Обдарована дитина. Концепція вирощування обдарованих дітей (У. Ешбі). Види інтелекту (лінгвістичний, музичний, логіко-математичний, візуально-просторовий, тілесно-кінестетичний, екзистенційний, міжособистісний, натуралістичний). Види обдарованості (за ступенем сформованості; за видом діяльності; за широтою проявлення; за формою; за віковими особливостями). Прояви обдарованості. Технології навчання дітей з ознаками обдарованості: мета, характеристика, зміст та організація навчання. Стратегії та різновиди розвитку обдарованих дітей в закладах дошкільної освіти.

Основні поняття: педагог-новатор, технологія, технологія педагогічної творчості, обдарованість, обдарована дитина, стратегії, різновиди, технології розвитку обдарованих дітей. Технології розвитку творчої особистості педагога та вихованців.

Психолого-педагогічні умови, що сприяють творчій педагогічній діяльності, самореалізації особистості вихователя. Роль соціально-психологічного клімату педагогічного колективу в організації творчого середовища ЗДО. Основні засоби стимулювання творчої педагогічної діяльності.

Основні поняття: творча педагогічна діяльність, індивідуальна форма розвитку педагогічної творчості, колективна форма розвитку педагогічної творчості, засоби розвитку педагогічної творчості, засоби стимулювання розвитку педагогічної творчості, творча лабораторія вихователя.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Косенко Ю. М. Основи педагогічної майстерності вихователя : навч.-метод. посіб. для студентів вищих навч. закладів спец. «Дошкільна освіта» / Ю. М. Косенко. – 2-е вид., доп. – Маріуполь : Новий світ, 2014. – 360 с. 4.

2. Косенко Ю. Н. Гуманізм педагогічного взаємодіяння в професійній діяльності вихователя / Ю. Н. Косенко // Теоретические и прикладные проблемы психологии педагогического межличностного взаимодействия : материалы Междунар. науч. практ. конф., г. Минск, 19–20 апр. 2002 г. : в 2 ч. – Минск : БГПУ, 2002. – Ч. 1. – С. 221–222.

3. Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... д-ра педагогічних наук: спец. 13.00.04 Професійна педагогіка; 13.00.08 Дошкільна педагогіка / Листопад Олександр Анатолійович ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2016. – 529 с.

4. Поташник М. М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт / М. М. Поташник. – Київ : Рад. школа. 1988. – 160 с. Сисоева С. О. Педагогічна творчість : [монографія] / С. О. Сисоева. – Харків ; Київ : Каравела, 1998. – 150 с.

5. Сухомлинский В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский. – Москва : Молодая гвардия, 1982. – 230 с.

6. Тищук Л. І. Плекаємо творчість педагога дошкільного закладу / Л. І. Тищук, А. П. Рясенчук. – Житомир, 2011. – 104 с.

Додаткова література:

1. Федорович А. Взаємозв'язок театральної і педагогічної творчості у діяльності вихователя дошкільного навчального закладу / А. Федорович // Наукові записки кафедри педагогіки. – Харків, 2014. – Вип. 34. – С. 237–246.

2. Федорович А. Творчість вихователя як чинник ефективності навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі / А. Федорович // Молодь і ринок. – 2016. – № 10. – С. 128–129.

Електронні підручники:

1. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с. [Зязюн-И-97-пдМайст z s-Pedagog] 666000 163 str укр 6-06-2007 URL: <http://kipt.com.ua/wp-content/uploads/2018/12.pdf>

2. Педагогічна майстерність: Хрестоматія. Навч. посіб. / І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 2006. – 606 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1038500/>

3. Основи педагогічної творчості: Підручник/С.О.Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/PDF>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Усне опитування, тестування, створення портфоліо, ведення *Сайту майбутнього вихователя*.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Педагогічний контроль здійснюється з обов'язковим дотриманням систематичності, професійної спрямованості та об'єктивності.

Методи контролю: індивідуальне та фронтальне опитування; аналіз педагогічних ситуацій; усне обговорення проблем; термінологічний диктант; контрольні роботи, тестові завдання, індивідуальні завдання; творчі роботи (есе, портфоліо, опис передового досвіду, розробка вправ для розвитку креативності та ін.); створення та змістове наповнення *Сайту майбутнього вихователя*.

ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 012 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО

Авторська програма

**обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки
Другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(Шифр за ОПП ОК-5)**

Програма розроблена

Анісімовою О.Е., доцентом кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Технології організації взаємодії учасників освітнього процесу в ЗДО» укладена відповідно до освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня підготовки спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни теоретичні засади технологій організації взаємодії учасників освітнього процесу у закладі дошкільної освіти; категоріальні характеристики взаємодії та практичні основи взаємодії учасників освітнього процесу в ЗДО.

Міждисциплінарні зв'язки: студенти мають актуалізувати знання з курсів «Педагогіка дошкільна», «Дитяча психологія», «Управління в системі ДО», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності вихователя ЗДО.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка майбутніх вихователів ЗДО до організації ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Сприяти формуванню професійної компетентності майбутнього педагога, розвитку його здатності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

1.2. Завдання курсу:

методичні: ознайомити здобувачів вищої освіти з технологіями співробітництва в дошкільній галузі; підготувати майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання технологій партнерської взаємодії в професійній діяльності; озброїти практичними вміннями та навичками спілкування з дітьми, батьками та колегами як рівноправними партнерами по освітньому процесу.

виховні: формування мотивації до здійснення професійних обов'язків на основі принципу дитиноцентризму; сприяти професійно-педагогічному самовдосконаленню, оволодінню майбутніми педагогами культурою спілкування з дітьми, батьками, колегами.

розвивальні: формування в майбутніх вихователів знань, умінь і навичок ефективного педагогічного спілкування; розвиток рефлексивної позиції вихователя ЗДО на педагогічну творчість, усвідомлення і аналіз власної діяльності. Цілеспрямований розвиток особистості майбутнього педагога, зорієнтованого на міжособистісну та групову взаємодію.

1.3. Компетентності:

Загальні (КЗ):

КЗ-1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

КЗ-5. Здатність працювати в команді.

КЗ-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (КС):

КС-1. Здатність організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

КС-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками.

КС-9. Здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.

1.4. Програмні результати навчання (ПР):

ПР-3. Встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проектів.

ПР-5. Організовувати методичний супровід освітньої діяльності в мультикультурному середовищі закладу дошкільної освіти для формування в дітей поваги до різних національностей та здатності до взаємодії.

ПР-10. Володіти вміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 105 годин/ 3,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Технології організації взаємодії учасників освітнього процесу в ЗДО»

Змістовий модуль 1. Концептуальні основи партнерської взаємодії в педагогічній діяльності. Освітні технології – ефективний інструмент удосконалення і розвитку освітнього процесу. Зміст та сутність поняття «педагогіка партнерства», «педагогічна взаємодія», «партнерська взаємодія», Функції педагогічної взаємодії. Елементи педагогічної взаємодії. Суб'єкти партнерської взаємодії в педагогічній системі. Основні чинники, що зумовлюють принцип комплексності та інтегрованості взаємодії. Психофізіологічні особливості партнерської взаємодії. Психолого-педагогічне проектування взаємодії. Моделі партнерської взаємодії учасників освітнього процесу в ЗДО.

Змістовий модуль 2. Реалізація технологій інтегральної взаємодії учасників освітнього процесу в дошкільній освіті. Комунікативні системи ЗДО: педагог – діти, педагог – батьки, педагог – колеги. Технології інтерактивної взаємодії. Форми і методи групової взаємодії дітей дошкільного віку. Особливості партнерської взаємодії педагога з дітьми. Алгоритм організації педагогічної взаємодії.

Теоретико-методологічні аспекти взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. Основні вимоги та правила організації партнерства закладу дошкільної освіти та сім'ї. Технології проектування моделі партнерської взаємодії з сім'єю. Показники готовності батьків до взаємодії.

Методи оптимізації діяльності педагогічного колективу ЗДО. Культура педагогічного спілкування. Професійна педагогічна взаємодія.

3. Рекомендована література

Основна література

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навчально-методичний посібник. Київ, ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

2. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності: навч.-метод. посіб. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 106 с.

3. Машовець М. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник; Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Київ, 2000. 128 с.

4. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. Київ, ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.

5. Поряд і разом: соціалізуємо старшого дошкільника: навчально-методичний посібник / С. Васильєва, Н. Гавриш. В. Луценко. В. Маршинська. В. Рогозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. Н. Гавриш. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 252 с.

6. Соловійова Л. Формуємо цілеспрямованість та наполегливість у дошкільників: оптимізація взаємодії з дорослим. Спеціалізований журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу». 2015. № 9. С. 14-20.

7. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.- метод. посібник / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловійова та ін. К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.

8. Шаповалова О. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми. Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225 с.

Допоміжна література

1. Афанасенко Т. Психолого-педагогічне проектування взаємодії: як організувати і реалізувати. «Палітра педагога». 2016. № 6. С. 7-9

2. Безсонова О., Дудинська Л. Форми групової взаємодії дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. №2. 2019. С. 21-29

3. Галицька Т. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною: сучасні підходи. Дошкільний навчальний заклад. 2018. № 11. С. 11-13.

4. Луценко І. Спілкуємося на рівних. Організація комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму. Дошкільне виховання, 2015. № 1. С. 5-9.

5. Назарчук Н. Батьки – наші одnodумці, партнери. Проєкт взаємодії педагогів і батьків. Дошкільне виховання. 2014. № 4. С.22-25.

6. Половіна О. Педагог для дошкільника. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2018. №1. С.4-9.

7. Рудік О.А. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О.А.Рудік, І.В.Молодушкіна. Харків. Вид. група «Основа». 2013. 222 с.

8. Семенова Н. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна. Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 19-29.

INTERNET-ресурси

1. Івах С. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей дошкільного віку в умовах вищого закладу освіти. URL: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2245/2321>

2. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років : Проєкт [Електронний ресурс / Стратегічна дорадча група «Освіта»; МОН України. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>

3. Лісова Н.І. Механізми соціально-педагогічного партнерства на засадах культури довіри / Н.І. Лісова URL: <http://lib.iitta.gov.ua/>

4. Любицький Т.Т. Співпраця навчальних закладів і дитячих та молодіжних організацій / Т.Т. Любицький URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/60984>

5. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців [Електронний ресурс]: лист Міністерства освіти і науки України від 11 жовт. 2017р. №1/9-546. URL:

<https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDxDpc7YVWvcWUtVWJpdEk/view>

6. Онаць О.М. Культурологічний модус формування національної свідомості та самосвідомості в опорному закладі освіти / О.М. Онаць URL: https://www.ukrlogos.in.ua/documents/problems_and_achievements_of_modern_science_volume_4.pdf

7. Освіта на основі життєвих навичок. Адвокаційний модуль для керівних кадрів. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/>

8. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III : [редакція від 19.01.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання

Письмові роботи, усна відповідь, творчі завдання, проєктна діяльність

ДОКУМЕНТООБІГ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Авторська програма
варіативної компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки
Другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(Шифр за ОПП ВК 6)

Програма розроблена:

Маценко Т.М., викладачем кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

ВСТУП. Програма вивчення навчальної дисципліни «Документобіг у закладі дошкільної освіти» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Правильна організація діловодства, документування багатогранної управлінської діяльності є одним із важливих шляхів успішної, чіткої й злагодженої роботи як керівника, так і всього колективу закладу дошкільної освіти. Знання загальних правил та вимог до організації документобігу та діловодства надасть змогу студенту як майбутньому менеджеру дошкільної освіти набути вмінь створення документів з усіх напрямів діяльності ЗДО та практичних навичок оформлення, погодження та ведення різних видів документів. Знання основ документобігу в ЗДО вивільнить час педагогу-дошкільнику на освітню діяльність та педагогічну творчість, що приносить найбільш значущі плоди.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади управлінської діяльності закладу дошкільної освіти; законодавчо-правова база системи дошкільної освіти, програми, принципи, методи, прийоми, форми організації різних видів діяльності дітей дошкільного віку.

Міждисциплінарні зв'язки: студенти мають актуалізувати знання з навчальних дисциплін «Педагогіка дошкільна» та «Управління в системі дошкільної освіти», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою курсу є: підготовка здобувачів СВО до майбутньої управлінської діяльності з питань організації документобігу та діловодства в закладі дошкільної освіти щодо створення, ведення, зберігання організаційно-розпорядчих, первинно-облікових, звітно-статистичних, планових документів та правильного встановлення єдиного порядку документування управлінської інформації.

1.2. Завдання курсу:

Ознайомити здобувачів з теоретичними основами та основними поняттями документобігу та діловодства в закладі дошкільної освіти.

Формувати вміння аналізувати нормативні документи й аналітичні матеріали, та на їх основі знаходити оптимальні рішення в управлінській діяльності щодо діловодства майбутнього керівника закладу дошкільної освіти.

Озброїти здобувачів навичками складання та оформлення організаційно-розпорядчих документів у відповідності до вимог діловодства та документобігу в закладі дошкільної освіти.

Формувати у здобувачів потреби у саморозвитку та самовдосконаленні щодо самостійного глибокого опрацювання нормативних документів з питань організації діловодства в дошкільній освіті.

Сприяти становленню особистості майбутнього педагога, виявленню ними професіоналізму та компетентності у підготовці ділових паперів.

1.3. Компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти щодо організації документобігу та діловодства в закладі дошкільної освіти.

Загальні компетентності:

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність до планування, прогнозування і передбачення наслідків своїх дій, рефлексії.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями з питань документування управлінської інформації.

Фахові компетентності:

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність здійснювати діловодні процеси: від встановлення порядку документування управлінської інформації до зберігання і знищення документів.

КС-3. Здатність здійснення діловодства у закладі дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

КС-4. Уміння методично грамотно складати, оформляти та класифікувати основні ділові документи закладу дошкільної освіти.

КС-6. Уміння реєструвати та обліковувати документи закладу дошкільної освіти, оформляти їх у справи.

КС-7. Уміння грамотно використовувати та зберігати документи в закладі дошкільної освіти.

1.4. Програмні результати навчання:

ПР-04. Знати і використовувати в практичній діяльності нормативно-правові та нормативні документи, що встановлюють вимоги до роботи з документами у закладі дошкільної освіти.

ПР-05. Уміти використовувати загальні правила діловодства щодо документування управлінської інформації та організації роботи з документами в закладі дошкільної освіти.

ПР-09 Критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні вимоги до створення, ведення та зберігання документів в закладі дошкільної освіти. Теоретичні основи документообігу та основні поняття діловодства. Нормативні документи, які встановлюють вимоги до роботи з документами в закладі дошкільної освіти. Суть та значення діловодства. Види діловодства. Основні поняття та терміни діловодства. Основні вимоги щодо створення єдиного порядку документування управлінської інформації в закладі дошкільної освіти. Призначення відповідальних осіб за організацію діловодства. Аналізування інформації про документообіг в закладі дошкільної освіти. Розробка Інструкції з діловодства в закладі дошкільної освіти. Порядок розроблення інструкції з діловодства в закладі дошкільної освіти та створення робочої групи. Перелік обов'язкових документів в закладі дошкільної освіти та складання номенклатури справ. Дотримання єдиних організаційних і правових засад організації документообігу в закладі дошкільної освіти. Реєстрація документів - обов'язковий етап робочого циклу закладу дошкільної освіти. Порядок групування виконаних документів у справи. Їх формування. Експертиза цінності документів та створення експертної комісії. Зберігання документів та порядок знищення документів, інформація в яких втратила цінність.

Модуль 2. Документація з організації та припинення діяльності закладу дошкільної освіти. Розробка нормативних та нормативно-правових документів в закладі дошкільної освіти. Розроблення, узгодження та затвердження статуту закладу дошкільної освіти. Формування штатного розпису (внутрішнього нормативно-правового документу). Структура, зміст, узгодження та доведення до відома працівників закладу дошкільної освіти Правил внутрішнього розпорядку (локального нормативного документу). Принципи побудови, порядок складання та оформлення номенклатури справ закладу дошкільної освіти (обов'язкового нормативного документу). Організація роботи з розроблення та

періодичного перегляду інструкцій з охорони праці, посадових та робочих інструкцій в закладі дошкільної освіти. Структура інструкцій з охорони праці. Порядок розроблення, затвердження та введення в дію інструкцій з охорони праці. Перегляд інструкцій з охорони праці. Структура та зміст посадових та робочих інструкцій. Накази з організації та припинення діяльності закладу дошкільної освіти. Оформлення, реєстрація та внесення змін до наказів з основної діяльності. Оформлення, реєстрація та внесення змін до наказів з адміністративно-господарських питань. Орієнтовна циклограма наказів з основної діяльності та адміністративно-господарських питань. Документація з керування персоналом. Створення наказів з кадрових питань (оформлення заголовка, складання тексту, строки зберігання, реєстрація). Формування документів в особові справи (перелік документів, оформлення, реєстрація, зберігання документів в особових справах). Складання заяв, нагородних листів та графіка відпусток (реквізити, приклади оформлення).

3. Рекомендована література

Основна література:

1. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджені наказом Мін'юсту від 18.06.2015 № 1000/5.
2. Примірні інструкція з діловодства у дошкільних навчальних закладах, затверджена наказом МОН України від 01.10.2012 №1059.
3. Закон України «Про захист персональних даних», 2010. (зі змінами і доповненнями).
4. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів : ДСТУ 4163-2003. Київ : Держспоживстандарт України, 2003. 22 с.
5. Діловодство у дошкільному навчальному закладі. // Практика управління дошкільним закладом. 2011. №6. Спецвипуск. 79 с.
6. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять : ДСТУ 2732- 2004. Київ : Держспоживстандарт України, 2004. 33 с.
7. Трудові відносини в навчальному закладі // Практика управління закладом освіти. 2008. № 7. Спецвипуск. 112 с.
8. Організаційно-розпорядча документація дошкільного навчального закладу: методичний посібник/упорядкув.: Т.В. Панасюк, Н.В. Омеляненко, Л.І. Ільченко.- К.: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2016. – 528 с.
9. Інструктивно-методичні матеріали щодо ведення документації в дошкільних навчальних закладах/ за заг. ред. К.Л. Крутій.- Вид. 2-е, доп. перероб. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС. Лтд», 2003. – 100 с.

Додаткова література:

1. Глущик С.В. Сучасні ділові папери. С.В. Глущик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук. К.: «А.С.К.», 2002. 398 с.
2. Станіславська Г.П. Кадрова документація. Порадник сучасного менеджера освіти. Г.П. Станіславська. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2007. 196 с.
3. Погиба Л.Г. Складання ділових паперів. Практикум. Л.Г. Погиба, Т.О.Грибінченко, М.П. Баган. К.: «Либідь», 2002. 240 с.
4. Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників (№ 58, 29.07.1993 р.).

Internet – ресурси:

1. Педрада URL: www.info.pedrada.com.ua
2. Документознавство - Наукова бібліотека СНУ ім. В. Даля URL: kul-lib.narod.ru
3. Матвієнко О., Цивін М. Основи організації електронного документообігу. URL: academy.gov.ua
4. Електронний документообіг та захист інформації. URL: zakon.rada.gov.ua
5. Деякі питання документування управлінської діяльності. URL:

http://dbn.at.ua/load/normativy/dstu/dstu_2392_94/5-1-0-116

6. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення [Електронний ресурс]. – Чинний від 01.01.1995. – К. : Держстандарт України, 1994. – 41 с. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

7. Про електронні документи та електронний документообіг [Електронний ресурс]: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV: із змінами. – Відомості Верховної Ради України. – 2003. – N 36. – Ст. 275.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання - тестові завдання, письмові самостійні роботи., підсумкова залікова робота.

ДИТЯЧА ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Авторська програма

варіативної компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ОПІ ВК 6 (ПО), ВК 7 (ДО))

Програма розроблена

Казанніковою О.В., доцентом кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, кандидатом психологічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Дитяча практична психологія» укладена відповідно до освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня підготовки спеціальності 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, спеціалізація «Дитяча психологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є принципи, методи і форми психологічної допомоги, психологічної підтримки, психологічного сприяння і психологічного супроводу розвитку дитини.

Міждисциплінарні зв'язки: студенти мають актуалізувати знання з курсів «Психологія загальна і вікова», «Психологія педагогічна», «Основи психодіагностики», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності педагога в системі початкової освіти.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу опанування студентами науково-теоретичними та прикладними основами курсу «Дитяча практична психологія», засвоєння студентами знань, умінь і навичок роботи з дітьми, а також з іншими учасниками освітнього процесу з оптимізації психічного розвитку дітей, профілактиці психологічних проблем і наданню психологічної допомоги.

Сприяти становленню майбутніх дитячих практичних психологів як суб'єктів самостійної професійної діяльності, формуванню мотивів, цінностей і смислів професійної практичної діяльності дитячого психолога.

1.2. Завдання курсу:

Пізнавальні:

- орієнтувати майбутнього практичного психолога в наукових засадах психологічної практики;
- сформувати загальне уявлення про дитячу практичну психологію як теоретичну основу психологічної практики;
- сформувати у студента уявлення про зміст та особливості професійної діяльності дитячого практичного психолога;
- охарактеризувати зміст і особливості основних напрямів професійної діяльності у сфері освіти;

- підготовка майбутніх дитячих психологів до індивідуально-психологічної роботи з усіма учасниками освітнього процесу з метою охорони їх психічного здоров'я.

Розвивальні: сприяти розвитку особистості майбутнього дитячого практичного психолога, розвитку його професійної компетентності, культури, ерудиції.

Виховні: виховання у студентів соціальної активності, відданості професії дитячого психолога, намагання керуватися в практичній діяльності принципами загальнолюдської моралі, прагнення до творчості.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 3. Здатність організувати навчально-пізнавальну, виховну діяльність молодших школярів та студентів, організації їх самостійної, пошукової роботи, участь у роботі кафедр, в організації та проведенні семінарів, конференцій, педагогічних читань, виставок, конкурсів, у розробленні навчально-методичних матеріалів щодо покращення якості роботи та професійної майстерності.

ФК 4. Здатність і готовність застосовувати сучасні методи, технології, прийоми, засоби навчання і виховання у сфері освіти, спираючись на знання з дисциплін психолого-педагогічного циклу і методик навчання.

ФК 5. Здатність і готовність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, опрацьовувати різні види інформації.

ФК 6. Здатність працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них.

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН-2. Знати сучасні концепції, завдання, зміст, методи, організаційні форми і засоби навчання у закладах освіти; особливості та інструментарій психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу; методи діагностики та корекції психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, студентів; види і зміст контролю за його перебігом.

ПРН-5. Уміти визначити напрям своєї діяльності, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі навчальної, виховної роботи і передбачати кінцевий результат; володіти методами визначення ефективності заходів, спрямованих на підвищення якості навчально-виховної роботи; уміти проектувати власну педагогічну систему у професійній діяльності.

ПРН-8. Бути готовим до систематичного підвищення своєї професійно-педагогічної майстерності; уміти усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх здібностей, бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі; володіти навичками самовдосконалення, уміти використовувати механізм самооцінки власних досягнень у дослідницькій діяльності.

ПРН-9. Уміти організувати освітній процес з використанням сучасних методик та педагогічних технологій інклюзивної освіти.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Дитяча практична психологія як теоретична основа психологічної практики. Психічне здоров'я дітей як результат психологічної взаємодії. Особливості дитячої практичної психології як виду психологічної практики. Принципи практичної психології. Структура, основні напрями і сфери діяльності дитячого практичного психолога. Психопрофілактична, психогігієнічна, психодіагностична, психокорекційна, психоконсультативна робота. Психологічна допомога сім'ї. Організаційні форми діяльності дитячого практичного психолога. Індивідуальні та групові форми практичної психологічної роботи. Взаємодія дитячого психолога з суміжними фахівцями.

Професійні вимоги до дитячого практичного психолога. Етичні норми дитячого практичного психолога.

Змістовий модуль 2. Прикладна дитяча практична психологія. Зміст роботи дитячого практичного психолога з дітьми різного віку. Особливості психічного розвитку дітей. Пренатальна психологія і перинатальне виховання. Практика психологічного супроводу вагітності й підготовки до пологів. Оптимізація психічного стану матері як основний метод профілактичної і розвивальної роботи. Період немовляти. Роль взаємодії з матір'ю в перші місяці розвитку дитини. Організація розвивального середовища й оптимізації взаємодії з матір'ю як основна форма психологічної допомоги. Розвиток прихильності.

Ранній вік. Взаємодія дитини з дорослим як основний спосіб психологічної допомоги. Організація розвивальної роботи. Стабілізація прихильності. Криза трьох років. Проблема адаптації до дошкільного закладу. Формування проблем у поведінці та робота з цими порушеннями в умовах родини і дошкільного закладу.

Особливості психічного розвитку в дошкільному віці. Заняття з психологом як спосіб психологічної роботи. Особливості організації дитячо-батьківської взаємодії. Та участь батьків у розвивальній та корекційній роботі з дитиною. Емоційне благополуччя та його роль в психічному розвитку дитини. Проблеми розвитку дітей дошкільного віку.

Готовність дитини до навчання в школі та проблеми шкільної адаптації. Зниження пізнавальної активності, поява асоціальних форм поведінки, проблеми у взаємостосунках з однолітками та дорослими як причина труднощів адаптації до школи. Діагностика і корекція. Роль сімейної ситуації у появі психологічних проблем у дитини.

Здатність до навчання (научуваність). Невстигаючі учні у навчальній діяльності. Причини виникнення труднощів у навчанні дітей. Типи неуспішних молодших школярів. Психодіагностика як інструмент вивчення причин неуспішності молодших школярів.

Варіанти психічного розвитку. Випереджальний розвиток. Обдаровані діти. Діти з фізичними недоліками та послабленим здоров'ям. Відхилення у розвитку.

Розвивально-корекційна робота з дитиною в умовах початкової школи. Корекційно-розвивальні програми і комплекси вправ, які використовуються в роботі з молодшими школярами. Корекція розвитку дітей з вираженими ускладненнями і неуспішністю у навчанні.

3. Рекомендована література

Основна література

1. Дуткевич Т.В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Модульний навчальний посібник для студентів / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2017. - 304с.
2. Коробко С.Л. Робота психолога з молодшими школярами: методичний посібник / С.Л. Коробко, О.І. Коробко. – К.: Літера ЛТД, 2014. – 416с.
3. Основи практичної психології. Підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева. – К.: Либідь, 2006. – 536с.
4. Савчин М.В. Вступ до спеціальності: Психолог, практичний психолог. Навчальний посібник / М.В. Савчин, З.С. Гавриш. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. – 400с.
5. Практична психологія у початковій школі / Упоряд. О.А. Атемасова. – Х.: Ранок, 2010. – 160с.

Додаткова література:

1. Костриця Л.М. Діти в кризовому суспільстві / Л.М. Костриця. – К.: Шкільний світ, 2016. – 136с.
2. Мамайчук І.І. Діти з розладами поведінки: психологічна допомога / І.І. Мамайчук, М.І. Смирнова. – К.: Редакції загально педагогічних газет, 2012. – 120с.
3. Терещенко Л.А. Як зберігти психічне здоров'я дітей 5-7 років / Л.А. Терещенко. – К.: Редакції загально педагогічних газет, 2012. – 104с.

INTERNET-ресурси

1. Електронні книги з психології URL: <http://readbookz.com/>
2. Каталог психодіагностичних методик та професійної літератури. URL: <http://www.edu.yar.ru/russuan/psih>
3. Методика діагностики відхилень у розвитку молодших школярів URL: http://www.nachalka.com.ua/load/shkola/pedrada/metodika_diaqnostiki_vidyilenv/5-1-0-2496.
4. Аналіз методів дослідження вікової психології URL: http://master-vpu25.ucoz.ua/news/analiz_metodiv_doslidzhennja_vikovoji_psiholoqiji/2013-03-24-266.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Усне опитування, тестування, виконання практичного завдання.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль, який здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усне обговорення теоретичних та прикладних проблем; метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА

МАТЕМАТИКА

Авторська програма

обов'язкової компоненти освітньої програми професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (Шифр за ОПП ОК 7)

Програма розроблена

Саган О.В., доцентом кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення навчальної дисципліни «Математика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні математичні властивості та закономірності, а також використання засвоєного математичного апарату для опанування фахових дисциплін спеціальності, зокрема, методик початкової освіти.

Міжпредметні зв'язки: опанування змісту дисципліни дозволяє будувати математичні моделі будь-якого явища; стає підґрунтям для якісного засвоєння таких дисциплін як екологія, інформаційні технології, методика навчання галузі «Математика», методика навчання галузі «Технології» в початкових класах, тощо.

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1.Мета курсу: сформувати математичну компетентність студентів спеціальності 013. Початкова освіта, необхідну для опанування курсу «Освітня галузь «Математика».

1.2.Завдання курсу:

1. показати взаємозв'язки початкового курсу математики з іншими навчальними предметами;

2. сформувати у майбутніх педагогів знання, вміння і навички, необхідні для самостійного аналізу навчального процесу, дослідження різноманітних методичних проблем та психолого-педагогічних ситуацій, розвинути здатність до постійної самоосвіти;

3. сформувати знання про основи математичної логіки, теоретико-множинний підхід до побудови числових множин, властивості виразів зі змінною, аксіоматичний підхід побудови геометрії та основні геометричні побудови на площині;

4. сформувати у студентів знання, вміння і навички, необхідні для практичної організації самостійної навчально-виховної роботи в початковій школі.

1.3.Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК-1. Загальнонавчальна. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; чинним нормативним забезпеченням початкової освіти тощо.

ЗК-2. Інформаційно-аналітична. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації, зокрема професійно-педагогічної, з різних джерел та формулювання логічних висновків.

ЗК-4. Комунікативна. Здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного літературного мовлення (його усною та писемною формою) в різних сферах комунікації. Здатність до розуміння чужих і

продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами. Уміння володіти різними стилями мовленнєвого спілкування в ситуаціях запобігання та врегулювання конфліктів.

ЗК-8. Міжособистісної взаємодії. Здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема, здатність успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами, учнями та їхніми батьками; володіння алгоритмами конструктивного розв'язання педагогічних конфліктів. Здатність працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності. Здатність бути критичним і самокритичним, наполегливим щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань.

ЗК-12. Інформаційно-комунікаційна. Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання комунікативних задач у професійній діяльності вчителя початкових класів й у повсякденному житті.

Фахові компетентності (ФК)

ФК-2. Математична компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих математичних знань і умінь, що утворюють світоглядну, теоретичну та операційно-діяльнісну основу освітньої галузі «Математика». Складниками математичної компетентності є арифметична, логічна, алгебраїчна, геометрична та тотожних перетворень.

ФК-3. Технологічна компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих проектно-технологічних знань, умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту освітньої галузі «Технології» загалом та окремих його змістових ліній.

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН 4. Розуміти закономірності та теорію процесу навчального пізнання, сучасні навчальні технології.

ПРН 7. Застосовувати знання, уміння й навички, що становлять теоретичну основу освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти, під час розв'язування навчально-пізнавальних і професійно-зорієнтованих задач.

ПРН 7.1. Знати теоретичний аспект і вміти розв'язувати задачі теорії множин, аналітичної геометрії; рівняння, нерівності.

ПРН 7.2. Користуватися цифровими ресурсами математичного змісту.

ПРН 14. Здійснювати комунікацію, орієнтуючись на стилі мовленнєвого спілкування у процесі вирішення професійно-педагогічних задач.

ПРН 17. Вчитися упродовж життя й удосконалювати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Множини. Операції з множинами. Множини і відношення між ними. Способи задання множин. Операції над множинами. Кортеж. Декартовий добуток двох множин. Елементи комбінаторики. Загальні правила комбінаторики. Розміщення без повторень. Розміщення з повтореннями. Перестановки без повторень. Перестановки з повтореннями. Числа C_m^k , доведення їх властивостей. Трикутник Паскаля. Відповідності між елементами множин. Відношення на множині, їх властивості. Типи відношень. Відношення еквівалентності й розбиття множини на класи. Відношення порядку.

Змістовий модуль 2. Теоретико-множинний підхід до побудови арифметики цілих невід'ємних чисел. Позиційні й непозиційні системи числення. Запис чисел у позиційних системах числення, відмінних від десяткової. Арифметичні операції над числами в недесяткових системах числення. Поняття відношення подільності на множині цілих невід'ємних чисел та його основні властивості. Ознаки подільності чисел у десятковій системі числення. Загальна ознака подільності Паскаля. Основна теорема арифметики натуральних чисел. Прості та складені числа, їх властивості. Дільники, спільні дільники, найбільший спільний дільник /НСД/ двох і більше чисел та його властивості. Кратне, спільне кратне, найменше спільне кратне /НСК/ двох і більше чисел та його

властивості. Алгоритм Евкліда та його застосування. Теорема про ділення з остачею. Теорема про подільність на складене число. Метод остач. Доведення подільності методом математичної індукції. Різні способи доведення подільності виразу на число.

Змістовий модуль 3. Розширення поняття числа. Рівняння. Нерівності. Раціональні та ірраціональні числа, їх властивості. Рівняння. Теореми про рівносильність рівнянь. Нерівності. Теореми про рівносильність нерівностей.

Змістовий модуль 4. Елементи геометрії. Історичні відомості про виникнення і розвиток геометрії. Поняття про аксіоматичний метод побудови геометрії. Геометричні фігури, їх означення, властивості, ознаки на прикладі паралельних прямих, трикутника, паралелограма, паралельності та перпендикулярності прямих і площин (приклади доведення теорем, розв'язування задач на доведення і обчислення). Найпростіші задачі аналітичної геометрії. Лінії та їх рівняння. Геометричні побудови на площині. Основні геометричні побудови циркулем і лінійкою. Основні методи геометричних побудов: метод геометричних місць точок, метод симетрії відносно прямої, метод повороту навколо точки, метод симетрії відносно точки, метод паралельного перенесення, метод гомотетії, алгебраїчний метод. Побудова правильних многокутників. Золотий перетин, його застосування в інженерії та культурі.

3.Рекомендована література.

Основна література:

1. Математика. Посібник для пед.інститутів./В.Н. Боровик, Л.В.Вівальнюк, В.М.Костарчук, З.Г.Шефтель.-К.:Вища школа, 1980.-400с.

2. Методичні рекомендації до організації практичних занять з математики та методики її викладання./Л.А.Сухіна, О.В.Саган, Д.О.Вельдбрехт, Л.В.Ізотова.-Херсон:Айлант, 2000.-88с.

3. Михалін Г.О. Елементи теорії множин і теорії чисел: навч.посібник./Г.О.Михалін.-К.:НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2003.-128с.

4. Саган О.В., Гаран М.С. Організація самостійної роботи з математики: посібник для студентів спеціальності 013.Початков освіта/О.В.Саган, М.С.Гаран.-Херсон: Вид-во П.П.Вишемирський, 2016.-100с.

Додаткова література:

1. Шкіль М.І., Слєпкань З.І., Дубинчук О.С. Алгебра і початки аналізу: Підруч. для 11 кл. загально освіт. навч. закладів. – К.: Зодіак – ЕКО, 2003

2. Шкіль М.І., Слєпкань З.І., Дубинчук О.С. Алгебра і початки аналізу: Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Зодіак – ЕКО, 2002.

Інформаційні ресурси :

1. Трикутники. URL: <https://sites.google.com/site/kejsurokizos19/trikutniki>

2. Дроби. URL: <https://sites.google.com/site/kejsurokizos19/home>

3. Системи числення. URL: <https://studfile.net/preview/3741009/page:2/>

4. Завдання для підготовки до самостійної роботи. Прості і складені числа. Розкладання натурального числа на прості множники. URL: <https://vseosvita.ua/library/zavdannna-dla-pidgotovki-do-samostijnoi-roboti-s-2-prosti-i-skladeni-cisla-rozkladanna-naturalnogo-cisla-na-prosti-mnozники-47852.html>

5. Золотий перетин. URL: <https://sites.google.com/site/kejsurokizos19/zolotij-pereriz>

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Письмові контрольні роботи, тестування.

5.Засоби діагностики успішності навчання.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх вчителів початкових класів до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається письмовому і тестовому контролю.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ
Авторська програма
обов'язкової компоненти освітньої програми професійної підготовки
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 013 Початкова освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(Шифр за ОПП ОК 23.2)

Програма розроблена

Саган О.В., доцентом кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання інформатики» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Предметом навчальної дисципліни «Методика навчання інформатики» є методико-інформатична підготовка вчителя початкових класів.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу базується на міжпредметних зв'язках, насамперед з дидактикою, теорією виховання, основами інформатики з елементами програмування.

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета курсу: формування компетенцій, необхідних вчителю для викладання початкового курсу інформатики як окремого предмета, так і для застосування обчислювальної техніки в ході підготовки та проведення навчальних занять і позакласної роботи в початкових класах.

1.2.Завдання курсу:

Методичні – ознайомлення з методикою використання інформаційних технологій в початкових класах; методичною системою навчання інформатики в початкових класах; формування навичок організації навчального процесу з використанням комп'ютерної техніки.

Пізнавальні – ознайомлення з методологічними і теоретичними основами методики навчання інформатики; основами використання сучасних інформаційних технологій в освіті та інших галузях діяльності людини; ознайомлення з основами алгоритмізації та програмування; формування когнітивної бази про мережі, мережу Інтернет, веб-сторінки; формування вмінь організації проектної діяльності.

Практичні – формування вмінь організовувати навчальний процес з інформатики в початкових класах, розв'язувати методичні завдання, користуватися цифровими ресурсами та інструментами.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК-1. Загальнонавчальна. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; чинним нормативним забезпеченням початкової освіти тощо.

ЗК-2. Інформаційно-аналітична. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації, зокрема професійно-педагогічної, з різних джерел та формулювання логічних висновків.

ЗК-3. Дослідницько-праксеологічна. Здатність виявляти, ставити та розв'язувати

проблеми, зокрема, в процесі професійно-педагогічної діяльності. Здатність приймати обґрунтовані рішення, працювати автономно.

ЗК-4. Комунікативна. Здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного літературного мовлення (його усною та писемною формою) в різних сферах комунікації. Здатність до розуміння чужих і продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами. Уміння володіти різновидами стилів мовленнєвого спілкування в ситуаціях запобігання та врегулювання конфліктів.

ЗК-6. Етична. Здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі; дотримуватися принципів педагогічної етики (професійної етики вчителя початкової школи).

ЗК-12. Інформаційно-комунікаційна. Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання комунікативних задач у професійній діяльності вчителя початкових класів й у повсякденному житті.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (ФК)

ФК-3. Технологічна компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих проектно-технологічних знань, умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту освітньої галузі «Технології» загалом та окремих його змістових ліній. Складником технологічної компетентності є ІКТ-компетентність.

ФК-6. Психологічна компетентність. Здатність до розвитку учнів початкової школи як суб'єктів освітнього процесу на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку. Складниками психологічної компетентності є диференціально-психологічна, соціально-психологічна, аутопсихологічна.

ФК-7. Дидактична. Здатність майбутнього вчителя (випускника) вирішувати стандартні та проблемні професійні завдання, що виникають в освітній практиці початкової школи, на основі сформованих знань про теоретичні засади побудови змісту і процесу навчання молодших учнів, у тому числі ґрунтовних знань про сучасні теорії навчання, гнучкого володіння методами навчання; спроможність обґрунтовано обирати прийоми, засоби, технології, форми організації навчання, адекватні дидактичній ситуації.

ФК-8. Виховна. Здатність випускника до здійснення виховної діяльності з молодшими школярами; здатність до планування, проектування й аналізу виховного процесу початкової школи як цілісної педагогічної системи, яка включає мету, завдання, зміст, методи, прийоми, педагогічні засоби, форми організації, діяльність вихователя й вихованців; спрямованість на досягнення відповідних результатів; здатність ефективно використовувати виховний потенціал уроків і занять з учнями в позаурочний час тощо.

ФК-9. Організаційна. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі, систематичного підвищення професійно-педагогічної кваліфікації.

ФК-10. Методична компетентність. Здатність ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні методичні задачі під час навчання учнів освітніх галузей/змістових ліній, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти. Методична компетентність ґрунтується на теоретичній і практичній готовності до проведення уроків за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань і умінь із окремих розділів та тем курсу, окремих етапів навчання й досвіду їх застосування та наявності емоційно-ціннісного ставлення до діяльності щодо навчання учнів предмету.

ФК-11. Професійно-комунікативна компетентність (ПКК). Здатність актуалізувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності, а також індивідуально-психологічні якості особистості задля успішного здійснення в конкретних умовах педагогічної комунікативної діяльності з молодшими школярами, батьками, колегами.

1.4. Програмні результати навчання

ПРН 1: Знати сучасні теоретичні основи освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти.

ПРН 2: Розуміти мету, завдання, зміст, методи, організаційні форми й засоби початкової освіти, суть процесів виховання, навчання й розвитку учнів початкової школи (педагогічна компетентність + ПКК). Знати структуру календарно-тематичного планування, особливості ведення журналу обліку успішності учнів. Знати специфіку виховної роботи на уроках й у позаурочній діяльності.

ПРН 3: Знати суть методичних систем навчання учнів початкової школи освітньої галузі «Технології», визначеної Державним стандартом початкової загальної освіти.

ПРН 4: Моделювати процес навчання учнів початкової школи з «Інформатики»: розробляти проекти уроків та їхні фрагменти, методику роботи над окремими видами завдань, створювати методику підготовчої роботи, ознайомлення та формування уявлень і понять, вмінь та навичок з метою опанування учнями певних елементів змісту програми.

ПРН 5: Проводити моніторинг якості навчальних досягнень учнів з певної теми. Здійснювати контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів згідно з критеріями оцінювання та у відповідності до Державних вимог до рівня навчальних досягнень учнів, визначених у програмі з певного предмету.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Загальні питання методики навчання інформатики в початкових класах. Історія розвитку інформатики як науки. Історія становлення інформатики як навчального предмета. Аналіз концепції Нової української школи щодо зміни освітньої парадигми, оновлення освітнього середовища, удосконалення навчальних методик та технологій. Формування ключових компетентностей молодших школярів. Структура та зміст програми початкового курсу інформатики. Мета і завдання навчального курсу. Порівняльний аналіз програм 2012, 2016 і 2019 років. Обґрунтування оновлень та змін у новій програмі з інформатики. Характеристика умов навчання.

Змістовий модуль 2. Методична система навчання інформатики в початкових класах. Методи і засоби навчання. Підручники і посібники. Програмне забезпечення початкового курсу інформатики. Структура уроку інформатики в початкових класах. Завдання для розвитку пам'яті, уваги, логіки молодших школярів на уроках інформатики. Організація фізкультхвилинок та релаксації як обов'язкових структурних елементів уроку інформатики. Календарно-тематичне планування, схема календарного плану. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень з інформатики учнів початкових класів. Форми організації навчання інформатики.

Змістовий модуль 3. Методика вивчення основних змістових ліній курсу. Методика розкриття змістової лінії «Я у світі інформації». Первинне ознайомлення з командами та виконавцями. Поняття алгоритму. Алгоритми і виконавці. Види алгоритмів. Методика вивчення теми «Графіка». Методика вивчення теми «Текст».

Змістовий модуль 4. Організація роботи в Інтернет. Методика розкриття змістової лінії «Комунікація і співпраця в Інтернеті». Методика розкриття змістової лінії «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві». Організація проектної діяльності на уроках інформатики. Методика створення веб-квестів для молодших школярів.

3. Рекомендована література

Основна література.

1. Биков В.Ю., Жук Ю.О. Засоби навчання нового покоління в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі//Комп'ютер у школі та сім'ї.-2005.-№5.-С.20-24.

2. Жалдак М.І., Хомік О.А., Володько І.В. Інформаційні технології. Навчально-методичний посібник.-К.:РННЦ „ДНІТ”,2003.-124с

3. Саган О.В. Методика навчання інформатики в початкових класах:навч.-метод.посібник.-Херсон: Вид-во «ТДС», 2016.-154с.

4. Саган О.В. Методика навчання інформатики в початкових класах:навч.-

метод.посібник.-Х.: Основа, 2017.-112с.-Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/article/64672>

5. Співаковський О.В. Про вплив інформаційних технологій на технології освіти//Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб.наук.праць.-НПУ ім.М.П.Драгоманова.-Вип.4.-Київ, 2001.-С.3-11.

6. Журнали "Комп'ютер в сім'ї та школі".

Додаткова література.

1. Белкіна Е. В., Козленко О. Г. Викладання курсу "Комп'ютерна азбука. Основи комп'ютерної грамотності та ознайомлення з навколишнім світом" (1 клас загальноосвітньої школи): Методичний посібник. I півріччя. – К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2002. – 36 с.

2. Белкіна Е. В., Козленко О. Г. Викладання курсу "Комп'ютерна азбука. Основи комп'ютерної грамотності та ознайомлення з навколишнім світом" у 1 класі загальноосвітньої школи: Методичний посібник. II півріччя. – К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2003. – 36 с.

3. Белкіна Е. В., Козленко О. Г. Комп'ютерна азбука: Експериментальний інтегрований підручник з основ комп'ютерної грамотності та ознайомлення з навколишнім світом для 1 класу загальноосвітньої школи. – К.: АДЕФ–Україна, 2002. – 72 с.: іл.

4. Горячев А. В. и др. Информатика в играх и задачах. Методические рекомендации для учителя. – М.: БАЛЛАС, 1999.

5. Дорошенко Ю. О., Суховірський О. В. Методичні підходи до використання комплексу навчально-розвивальних ігрових програм з курсу "Сходинок до інформатики" у початкових класах: навчальний посібник. – Хмельницький: Вид-во Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту, 2003. – 52 с.

6. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи: Метод. рекомендації / Н. М. Бібік, О. Я. Савченко, Т. М. Байбара, М. С. Вашуленко та ін. – К.: Початкова школа, 2004. – 128 с.

7. Машбиц Е. И. Компьютеризация обучения: Проблемы и перспективы. – М.: Знание, 1986. – 80 с. (Сер. Педагогика и психология; № 1)

8. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. – М.: Педагогика, 1988. – 192 с.

9. Тур С. Н., Бокучава Т. П. Методическое пособие для учителей 1-4 классов. – СПб.: БХВ-Петербург, 2002. – 544 с. ил.

Інтернет-ресурси:

1. Алгоритм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

2. Алгоритми і виконавці URL: <http://svitppt.com.ua/informatika/algoritmi-i-vikonavci-algoritmu-sposobi-zapisu-algoritmu-liniyniy-algorithm.html>

3. Віртуальний музей історії обчислювальної техніки в малюнках: URL: http://computerhistory.narod.ru/sredstva_obrabotki_inf.htm].

4. Графічні диктанти рідною мовою URL: <http://ridna-mova.com.ua/63-grafchn-diktanti.html>

5. Навчальні програми для початкової школи. Сайт МОН України. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>

6. Аддиктологія: URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>

7. Методика изучения принципов функционирования сети Интернет: URL: <http://poteme.com.ua/informatika/lektsii-po-informatike/618-metodika-izucheniya-principov-funkcionirovaniya-seti-internet.html>

8. Шапошникова С. Введение в Scratch. Цикл уроков по программированию для детей URL: http://window.edu.ru/resource/056/78056/files/scratch_lessons.pdf

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Накопичувальна система оцінювання всіх видів робіт, представлених на сайті «Херсонський державний університет».

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю. Використовуються такі методи контролю, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх вчителів початкових класів до навчально-пізнавальної діяльності.

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАДАЧ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

**Авторська програма
компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки
Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 013 Початкова освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка**

Програма розроблена

Раєвською І.М., доцентом кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук

ВСТУП. Програма вивчення «Формування вмінь розв'язування математичних задач у початковій школі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні та методичні основи формування вмінь розв'язування математичних задач у початковій школі.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з курсу «Методика навчання освітньої галузі «Математика» в початковій школі», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності майбутнього педагога у професійному аспекті.

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета курсу: формування в майбутніх учителів початкової школи методичної компетентності в навчанні розв'язування математичних задач.

1.2. Завдання курсу:

- теоретичні: ознайомити студентів із: суттю методичної системи навчання розв'язування сюжетних задач у початкових класах; динамікою подання задачного матеріалу в курсі математики 1-4 класів; операційним складом загального вміння розв'язувати математичні задачі.

- практичні: формувати у студентів уміння і навички розв'язувати задачі певних видів з початкового курсу математики, реалізовувати дії (операції), з яких складається загальне вміння розв'язувати математичні задачі, обирати правильну методику для пояснення матеріалу; складати математичні задачі певних видів.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (КЗ)

ЗК 3 – здатність вчитися і оволодівати знаннями. Мати потребу вдосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень; самостійно набувати і використовувати нові знання й уміння.

ЗК 4 – здатність генерувати нові ідеї. Бути готовим проявляти ініціативу, приймати доцільні та відповідальні рішення в проблемних ситуаціях; діяти в нестандартних ситуаціях і нести соціальну, етичну відповідальність за прийняті рішення.

ЗК 5 – здатність працювати в команді. Вміння ставити актуальні завдання, спрямовувати свої зусилля на досягнення цілей, вмотивувати всіх суб'єктів соціальної взаємодії на їх розв'язання; будувати свою діяльність відповідно до моральних, духовних, етичних і правових норм, працюючи в команді. Володіти навичками самоорганізації та саморегуляції.

ЗК 6 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Володіти практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, хмарних технологій, баз даних і знань.

ЗК 7 – здатність спілкуватися державною мовою. Досконало володіти всіма стилями і жанрами усного і письмового мовлення для комунікації з суб'єктами освітнього процесу, з різними соціальними і професійними групами.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (КС)

ФК 1 – дослідницька. Здатність використовувати форми, методи, технології та враховувати принципи науково-педагогічних досліджень, виявляти тенденції розвитку подій та прогнозувати розвиток педагогічних процесів у системі початкової та вищої освіти, а також підвищення професійної майстерності викладача, вчителя.

ФК 2 – проектувальна. Здатність і готовність проектувати та застосовувати сучасні педагогічні технології з метою забезпечення оптимальних умов пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку, студентів ЗВО, аналізувати та оцінювати різноманітні психолого-педагогічні, методичні фактори, передбачати можливі наслідки їх застосування.

ФК 3 – організаційна. Здатність організувати навчально-пізнавальну, виховну діяльність молодших школярів та студентів, організації їх самостійної, пошукової роботи, участь у роботі кафедри, в організації та проведенні семінарів, конференцій, педагогічних читань, виставок, конкурсів, у розробленні навчально-методичних матеріалів щодо покращення якості роботи та професійної майстерності.

ФК 4 – предметна. Здатність і готовність застосовувати сучасні методи, технології, прийоми, засоби навчання і виховання у сфері освіти, спираючись на знання з дисциплін психолого-педагогічного циклу і методик навчання.

ФК 6 – інформаційна. Здатність і готовність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, опрацьовувати різні види інформації.

ФК 7 – продуктивна. Здатність працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них.

ФК 8 – автономізаційна. Здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність.

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН 1 - Володіти законодавчою базою щодо завдань, цілей, принципів, засад функціонування початкової та вищої освіти в Україні. Знати міжнародні та законодавчі акти України в галузі охорони дитинства про захист прав дітей та забезпечення їх повноцінного розвитку

ПРН 3 - Знати сучасні концепції, завдання, зміст, методи, організаційні форми і засоби навчання у закладах освіти; особливості та інструментарій психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу; методи діагностики та корекції психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, студентів; види і зміст контролю за його перебігом.

ПРН 5 - Володіти уміннями і навичками забезпечення організації освітнього процесу з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, компетентнісного підходу тощо.

ПРН 6 - Демонструвати уміння і навички роботи вчителя початкової школи: надавати методичну допомогу вчителям за всіма напрямками програм навчання і виховання молодших школярів, готувати і проводити різні форми методичної роботи з підвищення кваліфікації: семінари, практикуми, тренінги, консультації та ін. заходи методичного спрямування.

ПРН 11 - Знати сучасні тенденції, закономірності розвитку технологій, методики викладання дисциплін; сучасні науково-методологічні та педагогічні засади, на яких побудовані навчальні курси; особливості сучасних інноваційних технологій та методики їх втілення в освітній процес.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

Змістовий модуль 1. Формування загального уміння розв'язувати прості задачі, які розглядаються у 1-4 класах.

Загальні питання методики розв'язування сюжетних задач. Методична система С. Скворцової навчання молодших школярів розв'язування сюжетних задач. Методика роботи над простими задачами в 2-му класі. Методика роботи над простими задачами в 3-4-ому класі.

Змістовий модуль 2. Формування загального уміння розв'язувати складені задачі у 1-4 класах.

Ознайомлення із поняттям складена задача та процесом її розв'язування. Формування вмінь розв'язувати складені задачі у 2-3 класі. Типові задачі, що містять сталу величину. Типові задачі на процеси. Задачі з логічним навантаженням у початковій школі.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Коваль Л.В. Методика навчання математики: теорія і практика / Л.В. Коваль, С.О. Скворцова. – Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011. – 414 с.

2. Скворцова С.О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі : навчально-методичний посібник / С.О. Скворцова. – Частина I. – Одеса : Фенікс, 2011. – 268 с.

Скворцова С.О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі : навчально-методичний посібник / С.О. Скворцова. – Частина II. – Одеса : Фенікс, 2011. – 156 с.

Додаткова література:

1. Богданович М.В. Методика розв'язування задач у початковій школі / М.В. Богданович – К.: Вища школа, 1990. – 183 с.

2. Король Я.А. Математика. Методика роботи над текстовими задачами. 1 клас / Я.А. Король, І.Я. Романишин. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2002. — 68 с.

3. Король Я.А. Математика. Методика роботи над текстовими задачами. 3 клас / Я.А. Король, І.Я. Романишин. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2002. — 196 с.

4. Король Я.А. Математика. Методика роботи над текстовими задачами. 4 клас / Я.А. Король, І.Я. Романишин. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2002. — 184 с.

5. Скворцова С.О. Методика навчання математики в 1-му класі : методичний посібник для вчителів перших класів та студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання», освітньо кваліфікаційного рівня «бакалавр» / С. О. Скворцова. – Одеса: Фенікс, 2011. – 240 с.

Електронні підручники:

Скворцова С.О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі : навчально-методичний посібник / С.О. Скворцова. – Частина II. – Одеса : Фенікс, 2011. – 156 с. URL:

https://skvor.info/files/books/metodyka_navchannya_rozvyazuvannya_zadach-2.pdf

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Залік

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять: оцінюються усні й письмові відповіді, контрольні роботи та поточне тестування після вивчення 1 та 2 змістового модуля.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль, під час якого враховуються результати здачі усіх видів навчальної роботи.

ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МАТЕМАТИКА» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Авторська програма

**обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки
другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 013 Початкова освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(Шифр за ОПП ОК 6)**

Програма розроблена

Раєвською І.М., доцентом кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, кандидатом педагогічних наук

ВСТУП. Програма вивчення освітньої компоненти «Технології навчання освітньої галузі «Математика» у початковій школі» складено відповідно до освітньо-професійної програми першого (магістерського) рівня підготовки спеціальності 013 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є навчальні технології, які забезпечують підвищення ефективності навчання молодших школярів математики.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу базується на знанні студентами педагогіки, дидактики, загальної та вікової психології, методики навчання математики, основ педагогічних технологій.

1. Мета та завдання освітньої компоненти

1.1. Метою вивчення дисципліни є формування професійної компетентності у майбутніх педагогів початкової школи через засвоєння ними науково-теоретичних та організаційно-методичних засад впровадження навчальних технологій математичної освіти у початкову школу.

1.2. Завдання курсу:

методичні: ознайомлення студентів із концептуальними і теоретичними положеннями про сучасні освітні технології в початковій школі;

формування знань щодо моделювання уроків математики за різними навчальними технологіями;

практичні: формування практичних умінь і навичок використання сучасних навчальних технологій на уроках математики в початковій школі;

розвиток умінь прогнозувати й проєктувати педагогічні умови впровадження педагогічних технологій;

моделювання уроків математики у початковій школі на основі застосування сучасних освітніх технологій;

виховні: формування професійних та особистісних якостей майбутнього вчителя початкової школи, здатного до творчої діяльності в умовах стрімкого зростання темпів інформатизації життя;

мотивації до ефективного використання майбутніми педагогами навчальних технологій математичної освіти у освітньому процесі початкової школи.

1.3. Програми компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3 – здатність вчитися і оволодівати знаннями. Мати потребу вдосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень; самостійно набувати і використовувати нові знання й уміння.

ЗК 4 – здатність генерувати нові ідеї. Бути готовим проявляти ініціативу, приймати

доцільні та відповідальні рішення в проблемних ситуаціях; діяти в нестандартних ситуаціях і нести соціальну, етичну відповідальність за прийняті рішення.

ЗК 6 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Володіти практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, хмарних технологій, баз даних і знань.

ЗК 7 – здатність спілкуватися державною мовою. Досконало володіти всіма стилями і жанрами усного і письмового мовлення для комунікації з суб'єктами освітнього процесу, з різними соціальними і професійними групами.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 1 – дослідницька. Здатність використовувати форми, методи, технології та враховувати принципи науково-педагогічних досліджень, виявляти тенденції розвитку подій та прогнозувати розвиток педагогічних процесів у системі початкової та вищої освіти, а також підвищення професійної майстерності викладача, вчителя.

ФК 2 – проектувальна. Здатність і готовність проектувати та застосовувати сучасні педагогічні технології з метою забезпечення оптимальних умов пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку, студентів ЗВО, аналізувати та оцінювати різноманітні психолого-педагогічні, методичні фактори, передбачати можливі наслідки їх застосування.

ФК 3 – організаційна. Здатність організувати навчально-пізнавальну, виховну діяльність молодших школярів та студентів, організації їх самостійної, пошукової роботи, участь у роботі кафедри, в організації та проведенні семінарів, конференцій, педагогічних читань, виставок, конкурсів, у розробленні навчально-методичних матеріалів щодо покращення якості роботи та професійної майстерності.

ФК 4 – предметна. Здатність і готовність застосовувати сучасні методи, технології, прийоми, засоби навчання і виховання у сфері освіти, спираючись на знання з дисциплін психолого-педагогічного циклу і методик навчання.

ФК 6 – інформаційна. Здатність і готовність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, опрацьовувати різні види інформації.

ФК 7 – продуктивна. Здатність працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них.

ФК 8 – автономізаційна. Здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність.

1.4. Програмні результати навчання

ПР 1 - Володіти законодавчою базою щодо завдань, цілей, принципів, засад функціонування початкової та вищої освіти в Україні. Знати міжнародні та законодавчі акти України в галузі охорони дитинства про захист прав дітей та забезпечення їх повноцінного розвитку.

ПР 2 - Знати нормативно-правові документи, що регламентують діяльність закладів вищої освіти; напрями діяльності вчителя, викладача закладу вищої освіти, їх функціональні обов'язки; права і обов'язки суб'єктів освітнього процесу; обсяг і функції роботи вчителя та викладача; принципи адміністрування та управління; умови і передумови функціонування закладів загальної середньої освіти та вищої освіти.

ПР 3 - Знати сучасні концепції, завдання, зміст, методи, організаційні форми і засоби навчання у закладах освіти; особливості та інструментарій психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу; методи діагностики та корекції психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, студентів; види і зміст контролю за його перебігом.

ПР 5 - Володіти уміннями і навичками забезпечення організації освітнього процесу з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, компетентнісного підходу тощо.

ПР 6 - Демонструвати уміння і навички роботи вчителя початкової школи: надавати методичну допомогу вчителям за всіма напрямками програм навчання і виховання молодших школярів, готувати і проводити різні форми методичної роботи з підвищення

кваліфікації: семінари, практикуми, тренінги, консультації та ін. заходи методичного спрямування

ПР 8 - Уміти визначити напрямок своєї діяльності, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі навчальної, виховної роботи і передбачати кінцевий результат; володіти методами визначення ефективності заходів, спрямованих на підвищення якості навчально-виховної роботи; уміти проектувати власну педагогічну систему у професійній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні: вільно орієнтуватися у спектрі освітніх технологій початкової школи; прогнозувати й проектувати педагогічні умови впровадження педагогічних технологій; використовувати активні методи навчання при плануванні і проведенні різних видів освітньої діяльності; моделювати урок математики за різними освітніми технологіями; застосувати диференційовані завдання на різних етапах уроку; використовувати ігровий підхід для розвитку вмінь ХХІ століття; володіти прийомами пізнавальної активізації молодших школярів на уроці.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти

Змістовий модуль 1. Технології на основі ефективності управління та організації освітнього процесу.

Технологія навчання освітньої галузі «Математика» у початковій школі: теоретичний аспект. Здоров'язбережувальна організація освітнього процесу як пріоритет модернізації початкової освіти. Технологія організації навчального співробітництва учнів і вчителів. Технологія майстерень. Технологія рівневої диференціації. Технологія формування критичного мислення. Технологія досягнення учнями обов'язкових навчальних результатів.

Змістовий модуль 2. Технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів

Кейс-технологія. Укрупнення дидактичних одиниць – УДО (П.Ерднієв). Технологія організації навчальної проектної діяльності. Технологія інтенсифікації навчання на основі схемних і знакових моделей навчального матеріалу. Технологія проблемного навчання. Ігрова навчальна технологія. Технологія розвивального навчання.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Коваль Л. В. Сучасні технології навчання освітньої галузі «Математика» в початковій школі / Л. В. Коваль, Т. В. Ніконенко // Сучасні технології навчання в початковій школі: питання та відповіді / За ред. д. п. н., проф. Л. В. Коваль, д. п. н., проф. А. М. Крамаренко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2016. – С. 27-47.

2. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. / Л.В. Коваль. — Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. — 225 с.

3. Логачевська С.П. Диференціація у звичайному класі / Світлана Логачевська. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. –288с.

4. Митник О.Я. Навчально-творча діяльність молодших школярів на уроках математики / О.Митник . –К.: Вид-во «Початкова школа», 2005. –96с.

5. Михайлова Э. А. Кейс и кейс-метод. – М.: Центр Марк. исслед. и менеджд., 1999. - 206с.

6. Онопрієнко О.В. Управління проектною діяльністю молодших школярів. Навчання і виховання учнів 4 класу: Методичний посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко – К. : Видавництво «Початкова школа». – 2005. – С. 53- 64.

7. Пометун О.І. та ін.. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / Олена Пометун. –К.: А.С.К., 2003. –192с.

8. Селевко Г.К. Современные образовательные технологи / Г.К. Селевко. –М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

9. Эрдниев П.М. Укрупнение дидактических единиц в обучении математике: [книга для учителя] / П.М. Эрдниев, Б.П. Эрдниев. – М.: Просвещение, 1986. – 255 с.

Допоміжна література:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2004. –352 с.
2. Землянська В. Технологічний підхід до вивчення освітньої галузі «Математика» у початкових класах. / В. Землянська // Початкова школа. – 2007. – №10. – С. 55-58
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 176 с.
4. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. /Авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. –К.: АПН, 2002. –136 с.
5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. –К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
6. Освітні технології: Навч.-метод. посібн. / За ред. О.М.Пехоти. –К.: А.С.К., 2002. – 255 с.
7. Коваль Л.В. Підготовка майбутнього вчителя до моделювання уроків за різними навчальними технологіями // Початкова школа. – 2005. – № 11. – С. 32-36.
8. Кодлюк Я.П. Формування вміння вчитися. Навчання і виховання учнів 1 класу: Методичний посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко – К.: Видавництво «Початкова школа». – 2002. – 464 с.
9. Кочерга О.В. Психологічні особливості першокласників // Початкова школа. –2005. –№3. –С.5-9.
10. Кочина Л. Особливості побудови уроку математики в початкових класах // Початкова школа. –2006. –№7. –С.27-32. –№8. –С.22-24.
11. Логачевська С. Індивідуалізація завдань на етапі закріплення знань у математики / С.Логачевська, Т.Каганець // Початкова школа. – 1998. – №5. – С. 16-18.
12. Сиротинко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г.Сиротинко. – Х.: Вид-во гр. «Основа», 2003. – 80 с.
13. Фадеева Т.О. Інноваційні технології навчання математики у початкових класах: [навчально-методичний посібник для студентів психолого-педагогічного факультету педагогічного університету] / Т.О. Фадеева. – Кіровоград: Авангард, 2011. – 95 с.

Інтернет-ресурси

1. Державний стандарт загальної початкової освіти. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczia.html>
2. Формування ключових компетентностей школярів. URL: <http://nus.org.ua/nova-ukrayinska-shkola-osnovy-standartu-osvity-shhe-odyn-krok-met>
3. Основи кейс-технологій в освітньому процесі школи. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1203-qqq-17-m2-08-02-2017-osnovi-keys-tehnology-v-osvtnomu-protses-shkoli>
4. Кейс-уроки. URL:<http://refob.edufuture.biz/news/28-keys-uroki.html>
5. Формирование самоконтроля в процессе обучения математике по системе Д.Б.Элькониной – В.В.Давыдова. URL: <http://vyksa-school-8.narod.ru/kon.htm>

Електронні підручники:

1. Коваль Л.В., Скворцова С.О. Методика навчання математики: теорія і практика: Підручник для студентів за спеціальністю 6.010100 „Початкове навчання”, освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” [2-ге вид., допов. і переробл.] – Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011. – 414 с. URL: <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/254/1/Koval%20L.V.%20Skvortsova%20S.O.%20Metodyka%20navchannya%20matematyky%20v%20pochatkoviyy%20shkoli.Teoriy>

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен.**5.Засоби діагностики успішності навчання**

Використовуються такі методи контролю: усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усного обговорення методичних проблем. Метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, творчих

робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів – майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному й письмовому контролю.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку і визначення рівня підготовленості студента до використання технологій математичної освіти в освітньому процесі НУШ.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування, обговорення проблемних питань, розв'язання ситуаційних завдань, виконання тестів, виконання творчих робіт, контрольних робіт тощо.

Модульний контроль за 1 та 2 модулі може здійснюватися під час проведення останнього практичного заняття у вигляді тестових завдань або проведенням контрольної роботи.

Підсумкова оцінка з вивчення освітньої компоненти «Технологія навчання освітньої галузі «Математика» у початковій школі» формується за двома складовими - результатами поточної навчальної діяльності та результатами діагностики якості знань під час складання екзамен

ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ УСПІШНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Авторська програма

варіативної компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (Шифр за ОПІ ВК 3)

Програма розроблена

Казанніковою О.В., доцентом кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, кандидатом психологічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Діагностика і корекція успішності молодших школярів» укладена відповідно до освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня підготовки спеціальності 013 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни теоретичні та прикладні аспекти психодіагностики і корекції успішності у навчанні молодших школярів.

Міждисциплінарні зв'язки: студенти мають актуалізувати знання з курсів «Психологія загальна і вікова», «Психологія педагогічна», «Основи психодіагностики», що сприятиме в подальшому формуванню професійної компетентності педагога в системі початкової освіти.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу вивчення та розуміння психологічних засад оптимізації освітнього процесу в початковій школі, формування уміння й навичок проводити психодіагностичне обстеження з метою визначення причин неуспішності молодших школярів у навчанні. Забезпечити оволодіння майбутніми вчителями засобами роботи з неуспішними молодшими школярами, та використання інноваційних технологій оптимізації психічного розвитку й навчальної діяльності молодших школярів. Сприяти формуванню особистості майбутнього педагога, розвитку його культури, ерудиції.

1.2. Завдання курсу:

Пізнавальні: актуалізувати знання студентів з вікової психології;

- ознайомити студентів з теоретичними та практичними засадами психодіагностики та психокорекції розвитку та навчальної діяльності молодших школярів;

- ознайомити студентів із психодіагностичним інструментарієм та засобами психокорекції неуспішності в умовах початкової школи;

Розвивальні: сприяти розвитку особистості майбутнього педагога, розвитку його культури, ерудиції.

Виховні: виховання у студентів соціальної активності, відданості професії педагога, намагання керуватися в практичній діяльності принципами загальнолюдської моралі, прагнення до творчості.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 3. Здатність організувати навчально-пізнавальну, виховну діяльність молодших школярів та студентів, організації їх самостійної, пошукової роботи, участь у роботі кафедри, в організації та проведенні семінарів, конференцій, педагогічних читань, виставок, конкурсів, у розробленні навчально-методичних матеріалів щодо покращення якості роботи та професійної майстерності.

ФК 4. Здатність і готовність застосовувати сучасні методи, технології, прийоми, засоби навчання і виховання у сфері освіти, спираючись на знання з дисциплін психолого-педагогічного циклу і методик навчання.

ФК 6. Здатність працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них.

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН-2. Знати сучасні концепції, завдання, зміст, методи, організаційні форми і засоби навчання у закладах освіти; особливості та інструментарій психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу; методи діагностики та корекції психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, студентів; види і зміст контролю за його перебігом.

ПРН-5. Уміти визначити напрям своєї діяльності, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі навчальної, виховної роботи і передбачати кінцевий результат; володіти методами визначення ефективності заходів, спрямованих на підвищення якості навчально-виховної роботи; уміти проектувати власну педагогічну систему у професійній діяльності.

ПРН-8. Бути готовим до систематичного підвищення своєї професійно-педагогічної майстерності; уміти усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх здібностей, бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі; володіти навичками самовдосконалення, уміти використовувати механізм самооцінки власних досягнень у дослідницькій діяльності.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи оптимізації навчальної діяльності молодших школярів. Молодший школяр як суб'єкт навчальної діяльності. Готовність дитини до систематичного навчання в школі. Соціальна ситуація розвитку учня початкової школи. Психофізіологічні умови адаптації дитини до вимог школи. Прояви психогенної шкільної дезадаптації молодших школярів. Формування особистості дитини в початкових класах. Розвиток самосвідомості молодшого школяра. Розвиток спонукальної сфери молодшого школяра. Особливості пізнавальної діяльності учнів початкової школи. Емоційно-вольова сфера молодших школярів.

Навчальна діяльність як провідна діяльність молодшого шкільного віку. Структура і цілі навчальної діяльності. Засоби навчальної діяльності. Здатність до навчання (научуваність). Невстигаючі учні у навчальній діяльності. Причини виникнення труднощів у навчанні дітей. Типи неуспішних молодших школярів.

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти забезпечення успішності у навчанні молодших школярів. Психодіагностика як інструмент вивчення причин неуспішності молодших школярів. Специфіка шкільної психодіагностики. Задачі і міст психодіагностики на різних етапах навчання в початковій школі. Експрес-діагностика готовності дитини до навчання в школі. Діагностика психічного розвитку дітей, які починають навчатися в школі. Вивчення процесу формування навчальної діяльності. Вивчення рівня знань учнів. Психодіагностика особистісних якостей молодших школярів.

Розвивально-корекційна робота з дитиною в умовах початкової школи. Корекційно-розвивальні програми і комплекси вправ, які використовуються в роботі з молодшими школярами. Корекція розвитку дітей з вираженими ускладненнями і неуспішністю у навчанні.

3. Рекомендована література

Основна література

6. Дуткевич Т.В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Модульний навчальний посібник для студентів / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 304с.
7. Коробко С.Л. Робота психолога з молодшими школярами: методичний посібник / С.Л. Коробко, О.І. Коробко. – К.: Літера ЛТД, 2014. – 416с.
8. Савчин М.В. Вікова психологія: Навчальний посібник / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360с.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навчальний посібник / М.В. Савчин. – К.: Академвидав, 2007. – 424с.
10. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник / Л.Г. Терлецька. – К.: ВД «Слово», 2013. – 608с.

Додаткова література:

1. Ілляшенко Л.Д. Чому їм важко вчитися? Методичний посібник / Л.Д. Ілляшенко. – К.: Початкова школа, 2003. – 128с.
2. Практична психологія у початковій школі / Упоряд. О.А. Атемасова. – Х.: Ранок, 2010. – 160с.
3. Психолого-педагогічна діагностика школярів / Упоряд. О.Л. Співак. – Х.: Ранок, 2009. – 160с.
4. Терлецька Л.Г. Шкільна психодіагностика / Л.Г. Терлецька. – К.: Редакції загально педагогічних газет, 2003. – 120с.

INTERNET-ресурси

1. Електронні книги з психології URL: <http://readbookz.com/>
2. Каталог психодіагностичних методик та професійної літератури. URL: <http://www.edu.yar.ru/russuan/psih>
3. Методика діагностики відхилень у розвитку молодших школярів URL: http://www.nachalka.com.ua/load/shkola/pedrada/metodika_diaqnostiki_vidyilenv/5-1-0-2496.
4. Аналіз методів дослідження вікової психології URL: http://master-vpu25.ucoz.ua/news/analiz_metodiv_doslidzhennja_vikovoji_psiholoqiji/2013-03-24-266.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Усне опитування, тестування, виконання практичного завдання.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль, який здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усне обговорення теоретичних та прикладних проблем; метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 016 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

АНАТОМІЯ ТА ФІЗІОЛОГІЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Авторська програма

обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 016 Спеціальна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ОПП ОК 11)

Програма розроблена

Яковлевою С.Д., доктором психологічних наук, кандидатом медичних наук, професором кафедри спеціальної освіти та Семашкіною Г.М., доцентом кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, кандидатом біологічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Анатомія та фізіологія дітей та підлітків» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів, які опановують рівень вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» спеціалізацію «Логопедія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є анатомічна будова та фізіологічні процеси в організмі дітей та підлітків, вивчення загальних механізмів діяльності цілісного організму на різних етапах онтогенезу.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з курсів: «Гігієна дітей та підлітків», «Основи генетики», «Основи медичних знань». Курс тісно пов'язаний з анатомією, фізіологією, медициною та психофізіологією. Навчальна дисципліна є однією з базових для вивчення курсів «Логопедія», «Основи дефектології», «Олігофренопедагогіка», «РДА і ДЦП».

1. Мета та завдання освітньої компоненти.

1.1. Мета курсу:

опанування студентами науково-теоретичними основами курсу «Анатомія та фізіологія дітей та підлітків»: сформування професійної компетентності у майбутніх вчителів та педагогів-логопедів через озброєння їх знаннями щодо будови та функцій організму дитини, та практичними вміннями аналізувати конкретні ситуації, вирізняти завдання вікової анатомії і фізіології; формувати навички збереження фізичного та психічного здоров'я дітей.

1.2. Завдання курсу:

Пізнавальні: сприяти міцному усвідомленому засвоєнню студентами змісту і суті курсу «Анатомія та фізіологія дітей та підлітків», розумінню ролі вчителя та логопеда у цьому процесі. Ознайомити студентів з анатомічною будовою та фізіологічними процесами в організмі дітей та підлітків; загальними закономірностями росту і розвитку дітей та підлітків; сучасними проблемами вікової анатомії та фізіології дітей; причинами, механізмами регуляції функцій в організмі; фізіологією нервової системи та вищої нервової діяльності; психолого-педагогічними заходами профілактики виникнення захворювань органів і систем у дітей на різних етапах онтогенезу.

Розвивальні: сприяти розвитку особистості майбутнього педагога, розвитку його культури, ерудиції.

Виховні: підготувати студентів з теоретичних питань анатомії та фізіології дітей та підлітків в обсязі, необхідному майбутнім спеціалістам для формування організаторських умінь по складанню режиму праці та відпочинку учнів з урахуванням вікових особливостей. Застосовувати отримані знання в області анатомії та фізіології дитини при організації освітньо-виховної роботи. Виховання в студентів соціальної активності, сумлінного ставлення до професії, прагнення до творчості.

1.3. Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані

завдання та практичні проблеми в галузі спеціальної освіти; володіти методами та

прийомами психолого-педагогічного дослідження; застосовувати одержані знання для вирішення практичних завдань в межах майбутньої професійної діяльності; уміти аналізувати, узагальнювати та впроваджувати передовий досвід науковців та практиків для підвищення рівня професійної компетентності.

Загальні компетентності (КЗ)

ЗК-3. Здатність до абстрактного і критичного мислення, аналізу та синтезу, самоконтролю, самоаналізу, оцінки та забезпечення якості виконуваних робіт.

ЗК-6. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та інформацією, знати інформаційні потреби суспільства, інформаційно-пошукові ресурси та вміння управляти інформацією в професійній діяльності.

ЗК-7. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей та підлітків.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК-11. Здатність до оволодіння знаннями про особливості психофізіологічного та фізичного розвитку дітей різних вікових груп, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності, формування в них навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості.

ФК-16. Здатність до застосування медико-біологічних знань та вмінь з метою оцінки структури порушення різних нозологій, оцінки клініко-фізіологічних особливостей, можливостей дітей з ООП та прогнозу їх розвитку.

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН 4. Здатний до широкого критичного осмислення освітніх проблем, вирішення яких лежить в площині взаємодії фахівців різних галузей (медичних фахівців, психологів, соціальних педагогів, соціальними організаціями та ін.), працює над підвищенням своєї професійної компетентності; приймає рішення на основі суспільно-ціннісних орієнтирів.

ПРН 9. Володіє методикою проведення наукових неврологічних, нейропсихологічних, педагогічних досліджень у галузі спеціальної та інклюзивної освіти та застосовує їх в практичній діяльності спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН 12. Володіє методикою спостереження, обстеження та змістом психокорекційної роботи з дітьми з ООП та їх сім'ями, спрямованої на компенсацію та розвиток психічних процесів та особистісної сфери.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Онтогенез. Закономірності росту та розвитку дітей та підлітків. *Вступ.* Предмет, об'єкт та завдання вікової анатомії та фізіології як наук, їх значення в професійній підготовці студентів. Коротка історія розвитку анатомії та фізіології. Місце людини в природі. Анатомічна номенклатура. Структурно-функціональні рівні організації організму. Будова та фізіологія клітини. Поділ клітин. Мітоз. Мейоз. Тканини, класифікація, будова та фізіологія тканин. Поняття про органи та фізіологічні системи організму. Організм – єдине ціле. Місце людини в природі. Механізми регуляції функцій організму. Єдність організму і середовища.

Загальні закономірності росту та розвитку організму. Онтогенез. Вплив спадковості на розвиток організму. Поняття росту та розвитку. Коротка характеристика періодів онтогенезу. Критичні періоди в розвитку дітей та підлітків.

Періоди розвитку організму. Ріст і пропорції тіла на різних етапах розвитку. Критичні (сенситивні) періоди життя дитини. Закономірності росту і розвитку організму. Фізичний розвиток - важливий показник стану здоров'я та соціального благополуччя. Оцінка фізичного розвитку. Біологічна акселерація. Прикладне значення антропометричних досліджень. Діагностика рівня функціонального розвитку дитини. Вікові особливості процесів адаптації організму дітей до дії факторів навколишнього середовища.

Опорно-руховий апарат. Особливості будови і функції скелета людини та його вікові особливості. Кістки: будова, з'єднання, хімічний склад, вікові особливості. Морфо-

функціональні особливості скелету у різні періоди онтогенезу. Розвиток кісткової системи. Вікові особливості хребта, грудної клітки. Розвиток і вікові особливості скелету кінцівок. Будова скелету руки пристосовано до праці. Будова скелету нижньої кінцівки у зв'язку із пристосуванням до прямоходіння. Вікові зміни скелету кінцівок. Плоскостопість і його гігієна. Підтримання здорового стану хребта і нормальної постави тіла.

Загальні відомості про м'язи. Будова та функції м'язів. Основні групи м'язів тіла людини. Вікові особливості м'язової системи. Фізіологія м'язів. Механізм скорочення м'яза. Робота та сила м'яза. Міограма та її розшифрування. М'язова працездатність і вік. Стомлення м'язів. Розвиток і вікові особливості м'язів. Розвиток трудової активності і координація рухів. Фізіологія трудових процесів і фізичних вправ.

Закономірності онтогенетичного розвитку опорно-рухового апарата. Роль рухів у фізичному та психічному розвитку дітей і підлітків. Порушення опорно-рухового апарата в дітей і підлітків. Завдання, форми та засоби фізичного виховання.

Модуль 2. Спланхнологія. Анатомо-фізіологічні особливості організму дітей та підлітків. *Кров і кровообіг.* Внутрішнє середовище організму (гомеостаз). Фізіологія внутрішнього середовища організму та вікові зміни його показників. Кров: функції, склад. Фізіологічні властивості крові. Імунітет, групи крові, переливання крові. Фізіологія зсідання крові. Формені елементи крові і процес кровотворення. Аналіз крові як один з показників стану здоров'я. Імунітет у різні вікові періоди.

Серцево-судинна та лімфатична системи. Серце, його будова та функції. Фази серцевого циклу. Вікові зміни показників роботи серця. Система кровообігу. Кола кровообігу. Становлення системи кровообігу. Особливості кровообігу ембріона та плода. Морфо-фізіологічні особливості системи кровообігу. Морфологічні зміни серцево-судинної системи на ранніх етапах онтогенезу. Регуляція діяльності серцево-судинної системи. Реакції серцево-судинної системи на фізичне навантаження. Фактори, що впливають на роботу серця та судин.

Вікові особливості серцево-судинної системи. Загальні уявлення про причини захворювань серцево-судинної системи дітей та їх профілактику.

Основні відомості про лімфатичну систему, її значення у фізіологічних процесах дітей та підлітків.

Система дихання. Фізіологія та будова дихальної системи. Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання в онтогенезі. Надходження кисню та видалення вуглекислого газу, транспорт газів кров'ю. Легенева вентиляція. Вікові особливості регуляції дихання. Фізіологія зовнішнього дихання. Газообмін між альвеолами і кров'ю. Регуляція дихання. Вікові особливості органів дихання. Життєва ємність легень (ЖЄЛ) дітей та підлітків.

Вікові зміни частоти та глибини дихання, дихальних рухи, життєвої ємності легень, хвилинного обсягу дихання. Регуляція дихання та її вікові особливості. Мікроклімат.

Травний апарат. Загальні уявлення про харчові продукти та поживні речовини. Загальний план будови травної системи та її основні функції. Значення травлення для життєдіяльності організму. Фізіологія травлення. Травлення: у ротовій порожнині, шлунку, початковому відділі кишечника. Функції тонкої кишки та особливості її роботи. Всмокткування. Товстий кишківник, особливості будови та функції. Роль печінки та підшлункової залози у процесах травлення. Особливості організації харчування дітей. Захисні рефлекси травної системи.

Вікові особливості системи травлення та обміну речовин. Особливості обміну білків, жирів та вуглеводів. Вітаміни. Енергетичний обмін у дітей і підлітків. Оцінка енергетичних потреб організму. Обчислення добових витрат енергії у дітей та підлітків при різній діяльності. Обмін речовин та енергії - основа процесу життєдіяльності організму. Вікові особливості травлення і харчування. Вікова динаміка енергетичного обміну. Гігієнічні вимоги до організації харчування дітей і підлітків. Виховання у дітей гігієнічних навичок, пов'язаних з прийманням їжі. Захворювання, спричинені неправильним харчуванням (рахіт, екзогенно - конституційне ожиріння, гіповітамінози, авітамінози). Профілактика шлунково-кишкових захворювань.

Органи виділення. Загальні уявлення про органи виділення, їх значення для організму людини.

Система сечовиділення. Особливості будови сечовидільної системи у зв'язку з її функціями. Структурна та функціональна одиниця системи виділення - нефрон. Механізм сечоутворення і сечовиділення. Вікові особливості будови і функцій органів виділення. Нейрогуморальна регуляція діяльності сечовидільної системи. Роль особистої гігієни у профілактиці захворювань системи сечовиділення.

Шкіра. Будова та функції шкіри. Роль шкіри в регуляції теплообміну. Вікові особливості терморегуляції. Будова та функції шкіри на різних етапах онтогенезу.

Загальні уявлення про статеву систему.

Модуль 3. Механізми регуляції функцій організму: НС, залози секреції, аналізатори. Сенсорні системи. Аналізатори. Значення сенсорних систем. Загальні відомості про будову та фізіологію сенсорних систем. Фізіологія зорового та слухового аналізаторів. Загальні уявлення про нюхову та смакову сенсорні системи. Загальні відомості про сенсорні системи рівноваги, руху, дотику, температури, болю. Роль сенсорної інформації у розвитку дитини.

Органи чуття. Морфо-функціональні особливості органів чуття у різні періоди онтогенезу: а) зорового аналізатора; б) слухового аналізатора; в) смакового аналізатора; г) нюхового аналізатора; д) вестибулярного аналізатора.

Система залоз внутрішньої секреції (ендокринні залози). Загальні уявлення про гуморальну регуляцію функцій організму. Характеристика ендокринних залоз, їх гормонів і вплив на роботу систем організму.

Загальні закономірності діяльності ендокринної системи на різних етапах онтогенезу.

Фізіологічне значення залоз внутрішньої секреції та їх розвиток у процесі онтогенезу: а) гіпофіз; б) щитоподібна залоза; в) прищитовидні залози; г) наднирники; д) епіфіз; е) підшлункова залоза; є) статеві залози. Вікові особливості ендокринної регуляції в організмі.

Нервова система. Основні етапи розвитку нервової системи. Значення нервової системи, її функції та загальні принципи будови. Нейрон - структурна одиниця нервової системи його основні властивості. Загальні уявлення про соматичну нервову систему та її роль у забезпеченні довільних реакцій організму. Автономна (вегетативна) нервова система. Функції і загальний принцип будови нервової системи. Центральна нервова система. Онтогенез і анатомо-фізіологічні особливості найважливіших відділів центральної нервової системи. Спинний мозок (загальний план будови та основні функції). Будова та функції відділів головного мозку (довгастий міст, мозочок, середній мозок, проміжний). Будова і функції кори великих півкуль. Функціональна асиметрія мозку. Вікові особливості розвитку нервової системи у дітей та підлітків.

Фізіологія нервової системи. Нервова регуляція фізіологічних функцій організму. Проведення збудження. Поняття про синапси. Взаємодія процесів збудження і гальмування. Фізіологія центральної нервової системи на різних етапах онтогенезу.

Модуль 4. Вища нервова діяльність (ВНД). Загальні уявлення про вищу нервову діяльність. Методики досліджень вищої нервової діяльності. Вікові особливості розвитку нервової системи та вищої нервової діяльності. Специфічні особливості вищої нервової діяльності людини. Закономірності розвитку психіки і мозку.

Фізіологія вищої нервової діяльності. Безумовні рефлекси. Інстинкти. Умовні рефлекси їх значення. Рефлекторна дуга. Умовно-рефлекторні основи вищої нервової діяльності (ВНД). Механізми утворення умовних рефлексів. Гальмування умовних рефлексів. Особливості вироблення умовних рефлексів. Поняття про зовнішнє та внутрішнє гальмування. Характеристика основних вікових етапів розвитку вищої нервової діяльності. Вікові особливості умовно-рефлекторної діяльності.

Динамічний стереотип, механізм його утворення. Динамічний стереотип як фізіологічна основа режиму дня. Навички і звички.

Поняття про дві сигнальні системи. Перша і друга сигнальні системи дійсності.

Формування другої сигнальної системи діяльності і розвиток спільної діяльності сигнальних систем в онтогенезі.

Формування поведінки в онтогенезі. Розумова і фізична працездатність дитини. Фізіологічні основи сну. Вікові особливості циклу „сон - неспання“. Розвиток свідомості.

Фізіологічні механізми уваги, сприйняття, уяви, їх вікові особливості. Фізіологічні механізми пам'яті. Види пам'яті, їх характеристика та вікові особливості. Фізіологічна основа емоцій. Емоційний стрес. Вікові особливості емоційних реакцій. Вікові особливості вищої нервової діяльності дітей та підлітків. Особливості педагогічного підходу до дітей з різними типами вищої нервової діяльності.

3. Рекомендована література

Основна (базова) література:

1. Аносов І.П., Хоматов В.Х. Анатомія людини у схемах. / І.П. Аносов, В.Х. Хоматов - К.: Вища школа, 2002. – 191 с.
2. Боярчук О.Д. Вікова анатомія та фізіологія: практикум / О.Д. Боярчук, С.В. Гаврелюк; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. – 252 с.
3. Гайда С.П. Анатомія і фізіологія людини. -К.: Вища школа. 1980.-С.90-97.
4. Ермолаев Ю.А. Возрастная физиология / Ю.А. Ермолаев. – М.: Издательство СпортАкадемПресс, 2001. – 448 с.
5. Коцан І.Я. Анатомія людини: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І.Я. Коцан [та ін.]. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 902 с.
6. Людина: навчальний атлас з анатомії та фізіології. – Львів, 2003. – 240 с.
7. Маруненко І. М., Неведомська Є. О., Бобрицька В. І. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: Курс лекцій. – К.: Професіонал, 2006. - 480 с.
8. Неведомська Є.О., Маруненко І.М. Анатомія і фізіологія дитини: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є.О. Неведомська, І.М. Маруненко. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. – 52 с.
9. Плиська О.І. Фізіологія людини і тварин: Підручник. – К.: Парламенське вид-во, 2007. – 464 с.
10. Тимчик О.В., Мойсак О.Д., Омері І.Д. Анатомія і фізіологія дитини: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіолог. спец. вищ. навч.закл.] / О.В. Тимчик, О.Д. Мойсак, І.Д. Омері – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2016. – 60 с.

Допоміжна література:

1. Боярчук О.Д. Анатомія та еволюція нервової системи: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О.Д. Боярчук ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка» – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. – 395 с.
2. Прокопенко Л.І., Біда О.А., Луценко Гр.В., Картель М.В., Дворчук О.І. Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики: Навчальний посібник для студентів педагогічних факультетів університетів. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. – 364 с.
3. Ріст і розвиток людини: навч. посіб. / О.Ф. Гаврилюк, Л.С. Залюбківська. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 168 с.
4. Смирнов В.М. Нейрофизиология и высшая нервная деятельность детей и подростков: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / В.М. Смирнов – М.: Изд. центр «Академия», 2007. - 464с.
5. Хрипкова А.Г. Возрастная физиология. – М.: Владос, 2005. – 402с.
6. Яковлева С.Д. Анатомио-фізіологічні та клінічні основи дефектології. – Херсон: – СПб.: "Паритет", 2012. - 352 с.
7. Лекційний матеріал.

Інформаційні ресурси

1. Физиология человека. Учебник Покровский Коротько. Второе издание учебника переработано в соответствии с последними достижениями науки Особое внимание обращено на описание методов количественной оценки функционального состояния важнейших систем организма человека. URL: <http://www.bibliotekar.ru/447/>

2. <http://www.anatomy.tj/>

3. <http://anatomia.at.ua/>

4. <http://www.anatomyatlases.org/>

5. <https://aucklandanatomy.com/>

6. <http://www.anatomatlas.com/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання - тести для поточного та підсумкового контролю, питання до екзамену.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи усного та письмового контролю, які сприяють підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається теоретичному, практичному і тестовому контролю.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ МОВЛЕННЯ

Авторська програма

вибіркової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. 01 Логопедія

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ВК 8)

Програма розроблена

Кабельніковою Н.В., доцентом кафедри спеціальної освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Освітня компонента орієнтована на вивчення психофізіологічних механізмів опанування мовою та мовленням в онтогенезі. Особливу увагу під час вивчення курсу спрямовано на озброєння студентів знаннями щодо структурних компонентів мови, психолінгвістичних закономірностей їх використання у процесі мовленнєвої діяльності, операціям мовленнєвої діяльності, анатоמו-фізіологічним механізмам, що забезпечують комунікативно-мовленнєву діяльність.

Предметом вивчення дисципліни є психофізіологічні механізми опанування та реалізації мови, мовлення, мовленнєвої діяльності в процесі мовленнєвої комунікації.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна базується на наукових уявленнях та практичних вміннях, що одержані студентами під час вивчення таких дисциплін, як «Мовленнєві та сенсорні системи і їх порушення», «Невропатологія», «Неврологічні основи логопедії» та є базовою для вивчення курсів: «Логопедія з практикумом», «Методика логопедичної реабілітації тяжких порушень мовлення».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу: сформувати у майбутніх логопедів професійну компетентність через озброєння знаннями щодо психофізіологічних механізмів опанування мовою та мовленням дітьми у процесі нормотипового онтогенезу

1.2. Завдання курсу: в результаті вивчення дисципліни студент має володіти

Завдання курсу: в результаті вивчення дисципліни студент має володіти теоретичними знаннями щодо:

— філогенезу мови та онтогенезу мовлення,

- взаємозв'язку мовлення з іншими вищими психічними функціями;
  - структурних компонентів, функцій мови та мовлення;
  - анатоμο-фізіологічної бази опанування мовою та мовленням в онтогенезі;
  - структури мовленнєвої діяльності;
  - психофізіологічних механізмів дій породження мовленнєвого висловлювання та мовленнєвих дій, спрямованих на сприйняття й розуміння мовленнєвого висловлювання;
  - методів дослідження мовленнєвої діяльності.
- уміннями та навичками:
- володіти методами диференційної діагностики норми і відхиленого розвитку (порушення) мовлення;
  - застосовувати методи дослідження імпресивного та експресивного мовлення;
  - аналізувати й оцінювати різні види мовленнєвого дизонтогенезу з позиції порушення опанування мовою, мовленням, мовленнєвою діяльністю.

1.3. Предметні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)

СК 8. Вміння використовувати різноманітні інформаційні джерела та способи отримання інформації у професійних цілях.

СК 13. Здатність до застосування професійних медико-біологічних знань і практичних умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту корекційного, навчально-реабілітаційного процесу.

СК 14. Здатність оцінити структуру дефекту при порушеннях мовлення, інтелекту, потенційні можливості розвитку різних сторін особистості дітей і підлітків з порушеннями психофізичного розвитку.

СК 15. Здатність оцінити клініко-фізіологічні особливості і закономірності фізичного і психічного розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знає сучасні теоретичні основи предметної спеціалізації, здатний застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності.

ПРН 2. Володіє знаннями в галузі спеціальної освіти при вирішенні освітніх та науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів, соціально-психологічних особливостей учнівських груп та конкретних психолого-педагогічних ситуацій.

ПРН 11. Здатний сприяти соціальній адаптації дітей з порушеннями психофізичного розвитку; готувати їх до суспільної та виробничої діяльності.

ПРН 13. Здатний здійснювати педагогічний супровід дітей з особливостями психофізичного розвитку в ролі асистента вчителя інклюзивного класу.

ПРН 24. Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат у корекційно-педагогічному та інклюзивному середовищі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 165 годин/ 5,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Психолінгвістичні основи мовлення. Роль пізнавальних процесів у мовленнєвій діяльності. Сигнальні системи людини. Відчуття і мовлення. Сприймання і мовлення. Уявлення і мовлення. Емоції й почуття та мовлення.

Поняття про мову: генезис, функції, структура. Мова як історично-суспільне явище. Теоретичні проблеми філогенезу та онтогенезу виникнення мови. Функції мови. Структурні компоненти мови. Фонема як структурна одиниця мови, її функції. Класифікація фонем української мови. Морфема як структурна одиниця мови. Класифікація морфем української мови, їх функції. Слово як структурна одиниця мови.

Класифікація лексем. Речення як структурна одиниця мови. Типологія синтаксичних конструкцій. Текст як складна структурна одиниця мови. Типологія текстів.

Мовлення як форма реалізації мови. Психолінгвістичний підхід до визначення поняття «мовлення». Структурні одиниці мовлення. Висловлювання як мінімальна одиниця мовлення. Діалогічна єдність як структурна одиниця мовлення. Надфразова єдність як структурна одиниця мовлення. Синтагма як структурна одиниця мовлення. Функції мовлення. Види та форми мовлення. Поняття «мовленнєва норма», «відхилення від мовленнєвої норми».

Філогенетичне дослідження мови та мовлення. Проблема мови та мовлення в сучасній психолінгвістиці. Мова як специфічний продукт суспільної історії. Генетичні корні мислення і мовлення. Становлення слова як структурної одиниці мови в процесі історичного розвитку. Поняття як структурна одиниця мовлення та мислення.

Змістовий модуль 2. Мовлення як предмет вивчення нейрофізіології, психофізіології та нейропсихології. Мовлення як об'єкт дослідження нейрофізіології та психофізіології. Центральні механізми мовлення. Локалізація мовленнєвих функцій. Функціональні блоки мозку. Функціональні блоки мозку. Перший функціональний блок: анатомічні структури, функції, порушення діяльності. Другий функціональний блок: анатомічні структури, організація, функції, порушення діяльності. Третій функціональний блок: анатомічні структури, організація, функції, порушення діяльності. Роль лівої та правої півкулі в опануванні та реалізації мовлення.

Анатомо-фізіологічні механізми мовлення. Периферичний мовленнєвий апарат. Анатомія та фізіологія дихального відділу мовленнєвого апарату. Анатомія та фізіологія голосового (фонаційного) мовленнєвого апарату. Анатомія та фізіологія артикуляційного відділу мовленнєвого апарату.

Опанування мовою та розвиток мовлення в онтогенезі (ранній вік). Нейрофізіологічні механізми опанування мовленням дітьми у перші роки життя. Психофізіологічні умови оволодіння дитиною умінням діяти у відповідності зі словами дорослих. Психофізіологічні механізми розвитку здатності до активного використання мови (її структурних елементів) для спілкування дитиною першого року життя з оточуючими людьми. Психофізіологічні передумови виникнення у дитини першого року життя вербального спілкування. Етапи мовленнєвого онтогенезу. Особливості опанування мовленням дітьми другого року життя. Особливості опанування мовленням дітьми третього року життя.

Опанування мовою та розвиток мовлення в онтогенезі (дошкільний та молодший шкільний вік). Психофізіологічні механізми опанування мовою та мовленням у дошкільному та молодшому шкільному віці. Дошкільний вік. Особливості розвитку фонетичного, фонематичного, лексичного, граматичного складових та зв'язного мовлення. Стан імпресивного мовлення у дітей дошкільного віку. Молодший шкільний вік. Особливості розвитку фонетичного, фонематичного, лексичного, граматичного складових та зв'язного мовлення. Психофізіологічні механізми опануванням писемним мовленням.

Мовлення як кінцевий результат мовленнєвої діяльності. Диференціація понять „мова”, „мовлення”, „мовленнєва діяльність”. Значення диференціації цих понять для логопедії. Види мовленнєвої діяльності, їх характеристика. Продуктивні види мовленнєвої діяльності. Непродуктивні види мовленнєвої діяльності. Мовленнєва функціональна система. Рівні організації.

Змістовий модуль 3. Психофізіологічні механізми та структура усної форми мовленнєвої комунікації. Психологічна структура мовленнєвого висловлення. Етапи породження усного мовленнєвого висловлювання. Модель породження мовлення Л.С.Виготського. Модель породження мовлення О.О.Леонтьєва. Модель О.Р. Лурія. Роль внутрішнього мовлення у процесі побудови програми та реалізації мовленнєвого висловлювання. Онтогенез мовленнєвого висловлювання.

Етапи розуміння усного мовленнєвого висловлювання. Процес розуміння мовлення. Загальна характеристика. Етапи розуміння мовлення. Загальна характеристика. Розуміння

на рівні слова. Розуміння на рівні речення. Розуміння на рівні тексту та підтексту.

Мозкові механізми, що забезпечують процеси породження і розуміння мовленнєвого висловлення. Мозкові механізми, що забезпечують фонематичне сприйняття. Мозкові механізми, що реалізують розуміння логіко-граматичних конструкцій. Мозкові механізми, що забезпечують реалізацію внутрішнього мовлення, програмування та прогнозування мовленнєвого висловлювання. Мозкові механізми, що реалізують рухову програму мовленнєвого висловлювання.

Методи дослідження процесів породження і розуміння мовленнєвих висловлювань. Особливості дослідження фонетичної сторони мовлення. Особливості дослідження лексичної сторони мовлення. Особливості дослідження граматичної будови мовлення. Особливості дослідження усного зв'язного мовлення. Дослідження розуміння мовлення на рівні слова. Дослідження розуміння мовлення на рівні речення (фрази). Дослідження розуміння мовлення на рівні тексту. Особливості дослідження фонематичної сторони мовлення.

Змістовий модуль 4. Психофізіологічні механізми та структура писемної форми мовленнєвої комунікації. Відмінності між усним і писемним мовленням за часом виникнення, за способом перебігу та за психофізіологічною структурою. Філогенез писемного мовлення.

Психофізіологічна структура процесу письма. Психологічні особливості процесу письма. Психофізіологічний зміст процесу письма (операції письма). Рівні організації письма. Психологічні передумови формування навички письма. Психофізіологічна структура процесу письма.

Психофізіологічна структура процесу читання. Етапи оволодіння процесом читання. Психофізіологічні механізми читання. Операції процесу читання. Етапи оволодіння навичкою читання в процесі онтогенезу. Загальна характеристика. Етап оволодіння звуко-буквеними позначеннями. Етап переходу до синтетичних прийомів читання. Етап синтетичного читання. Профілактика порушень писемного мовлення у дітей.

Методика дослідження сформованості психофізіологічних механізмів писемного мовлення. Методика вивчення асиметрії у функціонуванні півкуль мозку (провідної руки, ока, вуха, ноги). Методика дослідження оптико-просторових уявлень. Методика дослідження часових уявлень. Методика вивчення стану графо-моторних навичок.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Белянин В.П. Психолінгвістика. – М.: Флінта, 2004. – С. 3-49.
2. Горелов И.Н., Седых К.Ф. Основы психолінгвістики. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 16-38.
3. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. – М.: МГУ, 1982. – С. 81-100.
4. Соботович Є.Ф. Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування.- К.:ІЗМН,1997.- 44с.
5. Бельтюков В.И. Взаимодействие анализаторов в процессе восприятия и усвоения устной речи. – М.: Педагогика, 1977. – С. 93-184.
6. Винарская Е.Н. Раннее речевое развитие ребенка и проблемы дефектологии.- М., 1989. – С. 46 – 87.
7. Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи. – М.: МГУ, 1961. – С. 123-261.
8. Лурия А.Р. Мозг человека и психические процессы, т. 1. – М.: Изд. А.Б.Н. РСФСР, 1963. – С. 54-109.
9. Симеончик Э.Г. Мозг человека и психические процессы в онтогенезе. – М.: МГУ, 1985. – С. 130-165.

Додаткова література:

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений, т. 2. – М.: Педагогика, 1982. – С. 54-109.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений, т. 3. – М.: Педагогика, 1983. – С 16-80.

3. Диагностические методики выявления уровня психического развития детей дошкольного возраста. – Одесса: Наука, 1991. –С. 45-69.
4. Диагностика речевого развития дошкольника. – М., ВЛАДОС, 1997. – С. 5 – 37.
5. Калягин В.А. , Овчинникова Т. С. Энциклопедия методов психолого-педагогической диагностики лиц с нарушениями речи. – Спб.: КАРО, 2004 – 432 с.
6. Корнев А.Н. Нарушение чтения и письма у детей. - Спб., 1997.
7. Лалаева Р.И. Нарушения чтения и пути их коррекции у младших школьников. - Спб., 1998.
8. Лурия А.Р. Очерки психофизиологии письма. - М., 1950
9. Соботович Є.Ф. Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування.- К.:ІЗМН,1997.- 44с.
10. Языковое сознание. Содержание и функционирования. XIII Международный симпозиум по психолингвистике и теории коммуникации. – М., 2000. – 139с .
11. Якобсон Р. Избранные работы. – М.: Педагогика, 1985. – С. 28-71.
12. Яковлев А.Р. Категоризация и формирование языкового сознания в онтогенезе. // Языковое сознание. Содержание и функционирование. / Под ред. Е.Ф. Тарасова. – М., 2000. – С. 5-60.

Интернет-ресурси:

<http://psylib.org.ua/books/rubin01/txt23.htm>

<http://www.libsib.ru/obschaya-psichologiya/psichologiya-rechi/vse-stranitsi>

<http://www.studfiles.ru/dir/cat8/subj73/file12738/view126569.html>

<http://azps.ru/hrest/28/1133254.html>

<http://referaty2010.narod.ru/psrec.html>

<http://www.philology.ru/linguistics1/leontyev-70.htm>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

екзамен, диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усного обговорення методичних проблем; метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 016 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

**Авторська програма
обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки
Другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. 01 Логопедія
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(Шифр за ОК 6)**

Програма розроблена

Кабельніковою Н.В., доцентом кафедри спеціальної освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення основної навчальної дисципліни «Інноваційні технології в освітньому процесі дітей із тяжкими порушеннями мовлення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Спеціальна освіта. Логопедія» на основі програми «Інноваційні технології в спеціальній освіті», розробленої О.В.Ревуцькою, кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету (https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/2639/1/Innovatsiy%CC%8bni%20tekhnohii%CC%88%20v%20spetsial%CA%B9niy%CC%86%20osviti_SO_2109.pdf)

Зміст навчальної дисципліни скерований на подальше вдосконалення вузівської підготовки кваліфікованих логопедичних кадрів та поліпшення системи логопедичної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями за допомогою здійснення інноваційної корекційно-розвивальної та реабілітаційної діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є інноваційні технології логопедичної корекції тяжких порушень мовлення (ТПМ) у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Міждисциплінарні зв'язки. Освітня компонента взаємопов'язана з такими дисциплінами, як «Організація логопедичної допомоги», «Сучасні логопедичні технології», «Логопедична корекція системних порушень мовлення».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу: є формування у здобувачів вищої освіти здатності до інноваційної діяльності процесі здійснення логопедичної роботи з дітьми із ТПМ; інтеграція та удосконалення знань здобувачів вищої освіти щодо здійснення корекційної функції професійної діяльності вчителя-логопеда; формування вмінь впровадження традиційних та інноваційних форм логокорекційної роботи з дітьми із ТПМ.

1.2. Завдання курсу: в результаті вивчення дисципліни студент має володіти теоретичними знаннями щодо:

- системи наукових знань про інноваційну діяльність; предмету, об'єкту інноваційних технологій, ролі освіти в житті і діяльності людини;
- причин запровадження, структури і механізмів інноваційних технологій в спеціальній освіті;
- типових інноваційних технологій, що можуть використовуватися у логопедичній роботі з дітьми із ТПМ з корекційно-розвивальною метою; уміннями та навичками:
- аналізувати нововведення в логопедії з позиції їх доцільності у корекційно-розвивальному процесі з різними категоріями дітей із ТПМ;

- засвоїти технологію розробки та застосування нововведень, а також методику організації педагогічного експерименту;
- узагальнювати здобувачами вищої освіти теоретичних і прикладних знань про організацію роботи з дітьми з ТПМ;
- удосконалення логокорекційної діяльності шляхом поєднання традиційних та інноваційних форм роботи з дітьми із ТПМ;
- аналізувати й оцінювати ефективність інноваційної діяльності в системі логопедичної роботи.

1.3. Предметні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 5. Здатність працювати з інформацією, знати інформаційні потреби суспільства, інформаційно-пошукові ресурси та вміння управляти інформацією в професійній діяльності.

ЗК 6. Здатність виявляти, ставити, обґрунтовано вирішувати проблеми в галузі спеціальної освіти, спроможність забезпечувати їх оцінювання і прогнозування шляхів ефективного розв'язання.

ЗК 9. Здатність працювати в культурному середовищі для забезпечення успішної взаємодії в галузі спеціальної освіти.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)

СК 1. *Теоретико-методологічна* (здатність до застосування знань провідних гуманістичних теорій, концепцій, вчень щодо виховання і навчання осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку; дотримуватись їх у житті та професійній діяльності, дотримуватись цінностей та професійних переконань під час діяльності в галузі спеціальної освіти; відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання).

СК 6. *Орієнтаційно-прогностична* (впроваджувати в корекційно-освітній процес компетентнісний та особистісно зорієнтований підходи щодо оцінювання індивідуальних навчальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі і порушеннями мовленнєвого розвитку).

СК 8. *Організаційна* (здатність здійснювати корекційно-розвитковий процес з урахуванням індивідуальних психічних, фізичних, вікових особливостей осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку у закладах дошкільної і загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, спеціальних школах, реабілітаційних установах тощо).

СК 8. *Організаційна* (здатність здійснювати корекційно-розвитковий процес з урахуванням індивідуальних психічних, фізичних, вікових особливостей осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку у закладах дошкільної і загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, спеціальних школах, реабілітаційних установах тощо).

СК 10. *Психологічна компетентність* (можливість створення сприятливих психологічних, психотерапевтичних передумов, що сприяють налаштуванню осіб з мовленнєвими порушеннями на процеси: навчання, виховання, розвитку, корекції, реабілітації чи габілітації, здатність до проведення консультування учнів і батьків з психолого-педагогічних питань).

СК 13. *Спеціально-наукова* (здатність застосовувати знання з методики проведення лекційних, практичних і семінарських занять у закладі вищої освіти, використовувати критерії оцінювання навчальних досягнень студентів під час проведення практичних, семінарських занять, складання іспитів з дисциплін, практик, передбачених навчальним планом).

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН 1. Володіє системними, усвідомленими спеціальними знаннями.

ПРН 2. Володіє загально-теоретичними знаннями в обсязі, необхідному для вирішення освітніх, корекційно-розвивальних, науково-дослідницьких, організаційних та інших фахових завдань.

ПРН 3. Володіє знаннями про сучасні світові та вітчизняні тенденції розвитку логопедії, спеціальної освіти і спеціальної психології, володіє інноваційними педагогічними технологіями викладання фахових дисциплін у закладах спеціальної освіти та у закладах вищої освіти.

ПРН 7. Володіє прийомами збору, зберігання, систематизації, узагальнення, використання та поширення інформації.

ПРН 8. Вміє планувати та прогнозувати результати власної корекційно-освітньої діяльності.

ПРН 11. Здатний до розв'язання складних фахових завдань і проблем, що потребують оновлення, інтеграції, критичного переосмислення здобутих знань; довіряє собі в умовах часткової та повної невизначеності.

ПРН 13. Володіє методикою психодіагностичного спостереження та обстеження, змістом психокорекційної роботи, спрямованої на корекцію та розвиток психічних процесів, мовлення, особистісної сфери; проваджує в практику новітні досягнення спеціальної психології

ПРН 14. Володіє методами, формами взаємодії та спілкування з батьками чи особами, які виховують дитину з особливими освітніми потребами (з порушеннями мовлення).

ПРН 17. Володіє навичками побудови корекційно-розвивального середовища для осіб з порушеннями психофізичного та мовленнєвого розвитку різного віку.

ПРН 20. Здатний створювати мікроклімат в колективі дітей (учнів) на основі гуманізму, демократії, доброзичливої вимогливості.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 255 годин/ 8,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Інноваційна діяльність в сучасній логопедії. Розвиток інноваційних процесів як спосіб забезпечення модернізації освіти, підвищення його якості, ефективності та доступності. Визначення та сутність понять «новий», «нововведення», «новація», «інновація» у педагогічній науці. Види інновацій в освіті та їх класифікація. Інноваційні технології в освіті: зарубіжний досвід. Інноваційний розвиток освіти в Україні. Асистивні технології в освітньому корекційно-розвивальному середовищі. Інформаційні технології в спеціальній освіті. Сучасні комп'ютерні технології в роботі логопеда. Спеціальні сучасні логопедичні комп'ютерні програми, розробки, мультимедійні програми, комп'ютерні корекційні технології та програмно-апаратні комплекси.

Альтернативна (додаткова) комунікація як засіб комунікації, що доповнює або замінює мовлення. Мета використання альтернативної комунікації та групи користувачів додатковою та альтернативною комунікацією. Сучасні засоби підтримуючої комунікації та їх характеристика. Застосування невербальних засобів комунікації в роботі з дітьми із ТПМ. Комунікація за допомогою графічних символів, технічних пристроїв. Спеціальні електронні засоби комунікації. Основні принципи роботи з впровадження системи додаткової комунікації. Особливості навчання підтримуючої та навмисної комунікації. Стратегії стимулювання потреби в комунікації. Використання методу базальної стимуляції в корекційно-педагогічній роботі з дітьми із ТПМ.

Арттерапія як метод психокорекції. Класифікація арттерапевтичних засобів. Загальна характеристика. Основні принципи використання арттерапії в логопедичній роботі. Методика застосування засобів арттерапії в логокорекції тяжких порушень мовлення у дітей.

Технології збереження і стимулювання здоров'я та навчання здорового способу життя. Сучасні методи та прийоми навчання музично-ритмічній діяльності дітей дошкільного віку. Ритмопластика, як інноваційний підхід в системі корекційної роботи з дітьми. Психогімнастика як інноваційна технологія в корекційній роботі з дітьми. Евритмія – як невід'ємна частина педагогічного процесу. Фонетична ритміка як засіб розвитку мовлення дітей. Впровадження технології мовленнєво-рухової ритміки в систему

корекційної роботи. Комунікативні танці як елемент музично-ритмічної діяльності в розвитку мовлення і навичок спілкування дітей.

Нетрадиційні методи лікування та реабілітації: офіційні й неофіційні. Методи альтернативної медицини. Лікувально-оздоровчі системи країн Сходу та традиційні школи європейської натуропатії, народна медицина слов'ян. Фітотерапія, ароматерапія, дієтотерапія, фаунотерапія, ампелотерапія й енотерапія. Металотерапія, лікування мінералами, каменями, постійними магнітами; гомеопатія. Використання нетрадиційних методів лікування та реабілітації в корекційній роботі з дітьми. Анімалотерапія в практиці спеціальної педагогіки. Історія, функції, види, особливості анімалотерапії. Іпотерапія – як метод лікувальної педагогіки. Особливості використання дельфінотерапії в терапевтичній роботі. Каністерапія. Використання лікувального ефекту собак.

Змістовий модуль 2 Інноваційні технології в логопедичній роботі з дітьми із різними видами мовленнєвого дизонтогенезу. Розвиток дрібної моторики з використанням пісочної терапії. Методики масажу і самомасажу в корекційній та лікувальній педагогіці. Використання методу Су-Джок у роботі логопеда. Технологія застосування «Сухого басейну» для розвитку дрібної моторики. Технологія розвитку дрібної моторики засобами кінезітерапії та пальчикових ігор. Використання методу тістоластики в логопедії. Гідрогімнастика в роботі з дітьми логопедичних груп. Використання скляних камінців «Марблс» в корекційно-логопедичній роботі з дітьми. Використання ЛЕГО-технологій у логопедичній роботі.

Напрями та зміст роботи з розвитку рухливості органів артикуляції – проведення диференційованого логопедичного масажу. Технологія розвитку артикуляційної моторики за допомогою зондового масажу. Технологія штучної локальної гіпо- та гіпертермії – робота з подолання салівації. Технологія кінезіологічного тейпірування в логопедії. Технології проведення артикуляційної гімнастики. Метод біоенерголастики при виконанні артикуляційних вправ. Метод сенсорно-інтегративної логотерапії (сенсорно-інтегративна артикуляційна гімнастика).

Морфологічні особливості розвитку фізіологічних і патологічних прикусів, їх вплив на мовленнєвий розвиток. Взаємозв'язок процесу формування зубнощелепної системи та онтогенезу її основних функцій у дітей з логопатологією. Сучасні засоби для корекції міофункціональних та мовленнєвих порушень. Використання вестибулярних пластинок та міофункціональних трейнерів у дітей з логопатологією. Профілактика та корекція зубнощелепних аномалій та деформацій, міофункціональних і мовленнєвих порушень у дітей. Використання міогімнастики при корекції зубощелепних і міофункціональних порушень у дітей з мовленнєвими розладами. Корекція мовленнєвих порушень при використанні ортодонтичної апаратури.

Ієрархія та взаємозв'язок у формуванні фонематичних процесів у дітей із ТПМ. Розвиток слухової уваги, слухової пам'яті та фонематичного сприймання (методика Н. Чевельової). Розвиток фонематичного сприймання як передумова формування складової структури слова (методика С. Большакової). Методи розвитку навичок фонематичного аналізу у дітей із ТПМ. Використання мнемотехніки в логопедичній роботі з дітьми із ТПМ. Використання методу сінквейн в розвитку мовлення дітей. Медіадидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників. Сторітеллінг – технологія створення розповідей дітьми.

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Акименко В.М. Новые логопедические технологии : учебно-метод. пособие. изд. 2-е. Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. 105 с.
2. Акименко В.М. Развивающие технологии в логопедии. Ростов н/Д; изд. Феникс, 2011.
3. Андросова В. М. Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми-логопатами старшого дошкільного віку для корекції вад звуковимови. *Розкажіть онуку*. 2004. № 10–11.

4. Зуева. Т.В. Применение тестопластики при формировании навыков звукослогового анализа и обучении грамоте детей с ОНР. *Инновации в специальном (дефектологическом) образовании : материалы научно-исслед. работы молодых ученых-дефектологов* / отв. ред.: В.И. Селиверстов, М.И. Лынская, Ю.А. Покровская. Москва : ЛОГОМАГ, 2011. С. 13-19.

5. Інноваційні технології в спеціальній освіті / автор-розробник О.В.Ревуцька. URL: https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/2639/1/Innovatsiy%CC%86ni%20tekhnohii%CC%88%20v%20spetsial%CA%B9niy%CC%86%20osviti_SO_2109.pdf (Дата звернення 4.01.2021)

6. Мартиненко І.В. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушенням психофізичного розвитку. *Логопед.* 2011. № 1.

7. Марченко І.С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Київ : ДІА, 2016. 148 с.

8. Научно-теоретические основы развития, коррекции та реабилитации детей с психофизическими нарушениями : монография / за ред. Томич Л.М. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2010. 370 с.

9. Течнер Стивен фон. Введение в альтернативную и дополнительную коммуникацию: жесты и графические символы для людей с двигательными и интеллектуальными нарушениями, а также с расстройством аутического спектра. Москва : Теревинф, 2014. 432 с.

10. Фрост Л. Система альтернативной коммуникации с помощью карточек (PECS) : руководство для педагогов. Москва : Теревинф, 2011.

Додаткова література

1. Алтухова Т. А. Нейропсихологические основы предупреждения и коррекции нарушений письменной речи. – Белгород: БелГУ, 2008. 62 с.

2. Амосова Н.С. Самомассаж рук при підготовці дітей з мовленнєвими порушеннями до школи. *Логопед.* 2004. № 6. С. 78-82.

3. Ахутина, Т. В. Письмо и чтение: трудности обучения и коррекция : учебное пособие ; под общ. ред. О. Б. Иншаковой. 2-е изд., испр. М.:МПСИ : Изд. дом РАО, 2007. 286с.

4. Гаркуша Ю.Ф., Черлина Н.А., Манина Е.В. Новые информационные технологии в логопедической работе. *Логопед.* 2004. № 2.

5. Елсакова А. Н., Лисовская Н. Н., Соколова И. В. Использование инновационных технологий в работе учителя-логопеда. *Педагогика: традиции и инновации: материалы V междунар. науч. конф. (г. Челябинск, июнь 2014 г.)*. Челябинск: Два комсомольца, 2014. С. 33-34.

6. Жукова Н.С., Мастюкова Е.М., Филичева Т.Б. Логопедия: преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. М.: Владос, 2000.

7. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Практикум по сказкотерапии. СПб.: Речь, 2013. 320с.

8. Качуровська О.Б. Новітні засоби корекції та розвитку мовлення учнів з ТВМ. *Дефектологія.* 2006. № 2. С.18-22.

9. Кислова Т.П. Су-Джок терапия: инновационные технологии в логопедической коррекции. *Инновации в специальном (дефектологическом) образовании : материалы научно-исслед. работы молодых ученых-дефектологов* / отв. ред.: В.И. Селиверстов, М.И. Лынская, Ю.А. Покровская. Москва : ЛОГОМАГ, 2011. С. 29-33.

10. Корнев А. Н. Нарушения чтения и письма у детей (диагностика, коррекция, предупреждение) – СПб. : МиМ, 1997. 286с.

11. Корнев А.Н. Основы логопатологии детского возраста: клинические и психологические аспекты. – СПб: Речь, 2006.

12. Коррекционно-педагогическая работа в дошкольных учреждениях для детей с нарушениями речи / под ред. Ю.Ф.Гаркуши. – М.: Сфера, 2007.

13. Кукушин В.С. Логопедия в школе. Ростов-на-Дону: Феникс, 2010. 368с.

14. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда ДНЗ. Харків: Основа, 2012.

15. Тютюнова В.И. Биоэнергопластика как фундамент развития артикуляционного аппарата, общей и мелкой моторики, использование элементов биоэнергопластики в формировании грамматических категорий. Новая Каховка, 2012. 56 с.

16. Фешина Е.В. Лего конструирование в детском саду : пособ. для педагогов. Москва: Сфера, 2011. 243 с. Выявление и преодоление речевых нарушений в дошкольном возрасте / под ред. И.Ю.Кондратенко. – М: Айрис-пресс, 2005.

17. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста. М.: Айрис-пресс, 2005.

Интернет-ресурси

<http://www.prescool.km/>

<http://logopediya.com/>

<http://logopedi.narod.ru/>

<http://www.krok.org.ua/logo-rus.php>

<http://www.logopediya.ru/>

<http://www.logopediya.com.ua/>

<http://www.logolife.ru/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

екзамен

5. Засоби діагностики успішності навчання

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усного обговорення методичних проблем; метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

СУЧАСНІ ЛОГОПЕДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Авторська програма

обов'язкової компоненти освітньої програми циклу професійної підготовки

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. 01 Логопедія

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(Шифр за ОК 7)

Програма розроблена

Кабельніковою Н.В., доцентом кафедри спеціальної освіти, кандидатом педагогічних наук.

ВСТУП. Програма вивчення основної навчальної дисципліни «Сучасні логопедичні технології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Спеціальна освіта. Логопедія».

Зміст навчальної дисципліни скерований на подальше вдосконалення вузівської підготовки кваліфікованих логопедичних кадрів та поліпшення системи корекційно-розвивальної та реабілітаційної роботи при різноманітних порушеннях мовленнєвої діяльності в різному віці.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасні технології вивчення парціального й системного недорозвинення мовлення у дітей та логопедичні технології організації диференційованої логопедичної роботи в умовах спеціальних ЗДО та під час

надання корекційно-розвивальної допомоги учням в умовах закладів загальної та спеціальної середньої освіти.

Міждисциплінарні зв'язки. Освітня компонента взаємопов'язана з такими дисциплінами, як «Організація логопедичної допомоги», «Інноваційні технології в освітньому процесі дітей з тяжкими порушеннями мовлення», «Логопедична корекція системних порушень мовлення».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу: сформувати у майбутніх логопедів професійну компетентність через озброєння сучасними логопедичними діагностичними технологіями та технологіями корекційно-розвивального навчання, спрямованого на подолання первинного парціального та тотального недорозвинення мовлення у дітей в умовах закладів загальної та спеціальної дошкільної та середньої освіти.

1.2. Завдання курсу: в результаті вивчення дисципліни студент має володіти теоретичними знаннями щодо:

- причин, механізмів та симптоматики первинного парціального та тотального недорозвинення мовлення у дітей,
- сучасних концепцій щодо вивчення механізмів парціального та тотального недорозвинення мовлення у дитячому віці;
- структури мовленнєвого дефекту у дітей різного віку у випадках парціального або тотального недорозвинення мовлення;
- динаміки психомовленнєвих розладів у дітей із недорозвиненням мовленнєвої функції;
- сучасних технологій диференційної діагностики первинного недорозвинення мовлення з позиції лінгвопатологічного, клінічного та психолого-педагогічного підходів;
- сучасних технологій корекційно-розвивальної логопедичної роботи з дітьми із недорозвиненням мовлення, технологіями роботи з батьками зазначеної категорії дітей уміннями та навичками:
- володіти технологіями, диференційованої діагностики підсистем функціональної системи мови та мовлення з позиції лінгвопатологічного підходу та психомовленнєвої симптоматики з позиції клінічного та психолого-педагогічного підходів;
- застосовувати технології організації корекційно-превентивного навчання, корекційно-розвивальної роботи з дітьми із первинним недорозвиненням мовлення на основі комплексного та диференційованого підходів;
- аналізувати й оцінювати ефективність організації діагностичної діяльності та корекційно-розвивальної роботи.

1.3. Предметні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 6. Здатність виявляти, ставити, обґрунтовано вирішувати проблеми в галузі спеціальної освіти, спроможність забезпечувати їх оцінювання і прогнозування шляхів ефективного розв'язання.

ЗК 8. Здатність до колективних дій та організації взаємодії в колективі.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)

СК 2. *Предметно-методична* (вміння ефективно застосовувати методи, прийоми, форми та засоби корекційного навчання і виховання дітей з ТПМ, проводити психолого-педагогічну, корекційно-методичну (логопедичну) роботу з дітьми з особливими освітніми потребами в різних типах спеціальних освітніх закладів.

СК 3. *Комунікативно-педагогічна* (здатність розпізнавати і реагувати на різноманітний склад учнів за етіологією та патогенезом, розробляти індивідуальну траєкторію, налагоджувати професійно-педагогічну та корекційно-педагогічну взаємодію з дітьми з ТПМ).

СК 4. *Корекційно-розвиткова* (здатність виконувати корекційну освітню роботу з профілактики, подолання вад мовленнєвого розвитку дітей з порушеннями інтелекту,

мовлення в освітньому, реабілітаційному процесі незалежно від типу закладу і форми організації освітньої діяльності розвитку дитини).

СК 8. *Організаційна* (здатність здійснювати корекційно-розвитковий процес з урахуванням індивідуальних психічних, фізичних, вікових особливостей осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку у закладах дошкільної і загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, спеціальних школах, реабілітаційних установах тощо).

СК 9. *Інформаційно-аналітична* (здатність до застосування знань основних принципів, правил, прийомів і форм педагогічної комунікації; вміння використовувати різноманітні інформаційні джерела та способи отримання інформації у професійних цілях, продумано й виважено будувати процес корекційно-педагогічного спілкування).

СК 11. *Технологічна* (вміння враховувати та за потреби – впроваджувати у практику роботи закладів спеціальної освіти результати досліджень у галузі корекційної психопедагогіки та логопедії).

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН 1. Володіє системними, усвідомленими спеціальними знаннями, набутими в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи.

ПРН 4. Здатний до широкого критичного осмислення освітніх проблем, вирішення яких лежить в площині взаємодії фахівців різних галузей (медичних фахівців, психологів, логопедів, соціальних педагогів, соціальними організаціями та ін.).

ПРН 5. Володіє знаннями спеціально дидактичних та методичних основ корекційної освіти дітей з порушеннями психофізичного та мовленнєвого розвитку.

ПРН 6. Володіє методиками корекційно-розвиткової роботи з особами з порушеннями психофізичного розвитку і мовлення; здійснює її інформаційне, дидактичне, кадрове, фінансове та ін. види забезпечення.

ПРН 7. Володіє прийомами збору, зберігання, систематизації, узагальнення, використання та поширення інформації.

ПРН 8. Вміє планувати та прогнозувати результати власної корекційно-освітньої діяльності.

ПРН 11. Здатний до розв'язання складних фахових завдань і проблем, що потребують оновлення, інтеграції, критичного переосмислення здобутих знань; довіряє собі в умовах часткової та повної невизначеності.

ПРН 13. Володіє методикою психодіагностичного спостереження та обстеження, змістом психокорекційної роботи, спрямованої на корекцію та розвиток психічних процесів, мовлення, особистісної сфери; проваджує в практику новітні досягнення спеціальної психології

ПРН 14. Володіє методами, формами взаємодії та спілкування з батьками чи особами, які виховують дитину з особливими освітніми потребами (з порушеннями мовлення).

ПРН 17. Володіє навичками побудови корекційно-розвивального середовища для осіб з порушеннями психофізичного та мовленнєвого розвитку різного віку.

ПРН 20. Здатний створювати мікроклімат в колективі дітей (учнів) на основі гуманізму, демократії, доброзичливої вимогливості.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 255 годин/ 8,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Сучасні підходи до вивчення етіопатогенезу та психомовленнєвої симптоматики первинного парціального та тотального недорозвинення мовлення у дітей

Поняття про функціональну систему мови та мовлення (ФСММ). Характеристика підсистем ФСММ. Теорії розвитку фонологічної системи мови. Концепції «фонетико-фонематичного» та «загального недорозвинення мовлення» в сучасній логопедичній науці. Механізми первинного недорозвинення мовлення у дітей.

Формування рівня фонологічного та моторного програмування, розвиток акустико-артикуляційної бази. Механізми порушення звукової сторони мовлення у дітей. Особливості розвитку фонематичних процесів у дітей із ФФНМ. Характеристика порушень звуковимови. Вплив недорозвинення фонетико-фонематичних процесів на оволодіння дітьми лексикою і граматиною рідної мови.

Етіологія та патогенез ЗНМ. Клінічна класифікація ЗНМ. Клініко-психологічні прояви ЗНМ у дітей різних груп.

Механізми порушення лексико-граматичної та прагматичної сторони мовлення.

Лінгвопатологічні симптоми ЗНМ. Загальна характеристика. Симптоми порушення звукових характеристик мовлення (симптоми порушення експресивного рівня; симптоми порушення імпресивного рівня). Симптоми лексико-граматичних порушень (симптоми порушення граматичного оформлення висловлювання; симптоми порушення синтаксичного оформлення висловлювання; експресивний та імпресивний дисграматизми).

Психолого-педагогічний підхід до характеристики дітей із ЗНМ. Загальна характеристика. Діти із I рівнем ЗНМ. Діти із II рівнем ЗНМ. Діти із III рівнем ЗНМ. Діти із IV рівнем ЗНМ.

Змістовий модуль 2 Технології діагностики недорозвинення мовлення та організації логопедичної допомоги

Методичні засади логопедичного обстеження дітей з первинним недорозвиненням мовлення (етапи, мета, завдання, принципи, форми, методи, прийоми, вимоги до вибору мовленнєвого матеріалу, етапи). Дослідження опанування фонетико-фонематичною стороною мовлення дітьми (мета, завдання, принципи, форми, методи, прийоми, вимоги до вибору мовленнєвого матеріалу, етапи). Методика дослідження стану фонематичного сприйняття. Методика дослідження стану фонематичних уявлень. Методика дослідження сформованості навичок фонематичного аналізу. Методика дослідження артикуляційного праксису (кінестетичного та кінетичного). Методика дослідження стану звуковимови. Методика дослідження імпресивного словника. Методика дослідження експресивного словника. Методика дослідження стану розуміння логіко-граматичних конструкцій. Методика дослідження граматичного оформлення мовлення. Методика дослідження комунікативних умінь та навичок (діалогічне та монологічне мовлення).

Організація корекційно-розвивальної роботи з дітьми із ФФНМ в умовах спеціальної логопедичної групи. Методичні рекомендації щодо проведення логопедичних занять з дітьми із ФФНМ. Загальні методичні вимоги. Методичні рекомендації щодо проведення логопедичних занять формування звуковимови у дітей із ФФНМ. Методичні рекомендації щодо проведення логопедичних занять формування граматичної будови мовлення у дітей із ФФНМ. Методичні рекомендації щодо проведення логопедичних занять з підготовки дітей із ФФНМ до навчання грамоти.

Профілактика недорозвинення мовленнєвої функції у дітей раннього віку із затримкою мовленнєвого розвитку.

Методичні засади організації корекційно-розвивальної роботи в спеціальній групі для дітей із ЗНМ. Етапи логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ в умовах спеціальної групи. Загальна характеристика.

Перший рік навчання дошкільників із ЗНМ. Особливості організації корекційно-розвивальної роботи. Методичні рекомендації до планування та проведення занять з формування лексико-граматичних уявлень. Вимоги до планування занять з розвитку зв'язного мовлення (перший рік навчання). Вимоги до планування занять з формування фонетичної сторони мовлення).

Другий рік навчання. Особливості організації корекційно-розвивальної роботи.

Методичні рекомендації до планування та проведення занять з удосконалення лексико-граматичних уявлень. Вимоги до планування занять з удосконалення навичок звукового аналізу. Вимоги до планування занять з розвитку зв'язного мовлення (другий рік навчання). Особливості корекційно-розвивальної роботи із першокласниками із ЗНМ.

Змістовий модуль 3 Технології логопедичної корекції звуковимовної сторони мовлення

Етапи корекції звуковимови при дислалії. Технології розвитку фонематичних процесів. Технології корекції та розвитку мовленнєвого дихання. Технології корекції та розвитку артикуляційного праксису. Технології постановки правильної вимови звуків. Технології логопедичної роботи з автоматизації правильної вимови звуків.

Причини та механізми порушення звуковимовної сторони мовлення у дітей з різними формами ринолалії. Патологічні компенсаторні механізми, що призводять до спотворення звуковимови у дітей із вродженою відкритою ринолалією (ВВР). Технології корекції порушеної звуковимови у дітей із ВВР. Профілактика тяжкого системного недорозвинення мовлення у дітей із ВВР.

Причини та механізми порушення звуковимовної сторони мовлення у дітей з різними формами дизартрії. Логопедичні технології розвитку рухливості артикуляційної моторики. Логопедичні технології розвитку мовленнєвого дихання та фонаційної сторони мовлення. Технології корекції порушень звуковимови у дітей з різними формами дизартрії. Логопедичні технології корекції звуковимови при стергій дизартрії.

Опанування просодичними компонентами мовлення в онтогенезі. Механізми порушення просодичних компонентів мовлення у дітей із ТПМ (ринолалією, дизартрією, заїканням, алалією). Логопедичні технології корекції та розвитку модуляції голосу у дітей із ТПМ. Логопедичні технології нормалізації темпо-ритмічної сторони мовлення у дітей із ТПМ.

Поняття «саморегуляція», особливості саморегуляції в осіб-логопатів різного віку. Значення аутогенного тренування в системі логопедичних занять. Методика проведення аутогенного тренування. Значення імаготерапії у формуванні навичок мовленнєвої саморегуляції. Особливості проведення завдань з нормалізації плавності мовлення.

Змістовий модуль 4 Логопедичні технології корекції та розвитку лексико-граматичного складу мовлення

Формування розуміння узагальненого лексичного значення слова, кумуляції значення слова. Формування здатності до розуміння лексико-семантичних явищ (антонімія, синонімія, омонімія). Формування здатності до розуміння багатозначності слів. Формування здатності до розуміння понятійної співвіднесеності слова.

Формування здатності до використання слів з різним типом узагальнень. Формування здатності до використання різних лексико-семантичних явищ: синонімії, антонімії, багатозначності.

Організація системи продуктивних словотворчих моделей. Формування різних типів морфологічних значень. Формування практичного морфологічного аналізу слова. Утворення похідних слів за аналогією. Розвиток зв'язків між словами.

Функціональна модель формування зв'язного мовлення у дітей-логопатів. Формування зв'язного мовлення на основі використання структурно-семантичних схем. Формування діалогічного мовлення. Формування монологічного мовлення. Використання інноваційних сучасних технологій логопедичної роботи під час формування зв'язного мовлення у дітей із мовленнєвим недорозвиненням.

Аналіз поняття «логіко-граматичні конструкції». Види логіко-граматичних конструкцій. Технології формування логіко-граматичних конструкцій, що виражають «комунікацію подій». Технології формування логіко-граматичних конструкцій, що виражають «комунікацію відношень».

3. Рекомендована література.

Основна література:

1. Акименко В.М. Новые логопедические технологии : учебно-метод. пособие. изд. 2-е. Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. 105 с.
2. Дьоміна І.Й. Розвиток мовлення дитини. – К.: Главник, 2004. – 109с.
3. Жукова Н.С., Мастюкова Е.М., Филичева Т.Б. Логопедия: преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. – М.: Владос, 2000. – 309с.

4. Кабельнікова Н.В. Первинне недорозвинення мовлення: лінгвопатологічний, клінічний та психолого-педагогічний аспекти: навчально-методичний посібник Н.В.Кабельнікова. – Херсон: Борисфен-про, 2017. – 253с. Каше Г.А. Подготовка к школе детей с недостатками речи. – М.: Просвещение, 1985. – 189с.

5. Корнев А.Н. Основы логопатологии детского возраста: клинические и психологические аспекты. – СПб: Речь, 2006. – 380с.

6. Коррекционно-педагогическая работа в дошкольных учреждениях для детей с нарушениями речи / Под ред. Ю.Ф.Гаркуши. – М.: Сфера, 2007. – 111с.

7. Логопедична допомога дітям з фонетико-фонематичними вадами мови: Методичні рекомендації у 2-х ч. / Укл. М.В.Артюх. – К.: ІЗМН, 1996. – 163с.

8. Мартиненко І.В. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушенням психофізичного розвитку. *Логопед.* 2011. № 1.

9. Марченко І.С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Київ : ДІА, 2016. 148 с. Выявление и преодоление речевых нарушений в дошкольном возрасте / Под ред. И.Ю.Кондратенко. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 326с. Собонович Е.Ф. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к обучению. – К.: Освіта, 1998. – 87с.

10. Ткаченко Т.А. Учим говорить правильно. Система коррекции общего недоразвития речи у детей 5 лет. – М.: Гном и Д., 2001. – 82с.

11. Ткаченко Т.А. Учим говорить правильно. Система коррекции общего недоразвития речи у детей 6 лет. – М.: Гном и Д., 2001. – 89с.

12. Филичева Т.Б., Туманова Т.В. Дети с фонетико-фонематическим недоразвитием речи. – М.: Академия, 2000. – 64с.

13. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 281с.

Додаткова література

1. Основы теории и практики логопедии / Под ред. Р. Е. Левиной. – М.: Просвещение, 1968. – 312с.

2. Парамонова Л.А. Логопедия для всех. - М.: Владос, 1997. – 216с.

3. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда ДНЗ. – Харків: Основа, 2012. – 239с.

4. Понятийно-терминологический словарь логопеда / Под ред. В. И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – 362с.

5. Пováляева М. А. Справочник логопеда. – Ростов-на-Дону.: Феникс, 2002. – 401с.

6. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – К., 2012. – 267с.

7. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. -К.: Освіта, 1991. – 90с.

8. Сазонова С.Н. Развитие речи дошкольников с общим недоразвитием речи. – М.: Академия, 2003. – 144с.

9. Спирова Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжелыми нарушениями речи. – М., 1980. – 212с.

10. Филичева Т. В., Чевелева Н.А. Логопедическая работа в специальном детском саду. — М.: Просвещение, 1987. – 264с.

11. Хватцев М.Е. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста. - М.: Академия развития, 1995. – 190с.

12. Ястребова А.В., Спирова Л.Ф., Бессонова Т.П. Учителю о детях с недостатками речи. – М.: Аркти, 1997. – 219с.

Інтернет-ресурси

<http://www.prescool.km.ru/>

<http://logopediya.com/>

<http://logopedi.narod.ru/>

<http://www.krok.org.ua/logo-rus.php>

<http://www.logopediya.ru/>

<http://www.logopediya.com.ua/>

<http://www.logolife.ru/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

диференційований залік, екзамен

5. Засоби діагностики успішності навчання

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю: усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування; усного обговорення методичних проблем; метод письмового контролю здійснюється за допомогою контрольних робіт, тестових завдань, творчих робіт, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому контролю.

ЗБІРКА АВТОРСЬКИХ ПРОГРАМ

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 016 Спеціальна освіта та другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 016 Спеціальна освіта.

Підписано до руку 15.11.2021 р. Формат 60x84/8
Папір офсетний. Наклад 100 прим.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографія.
Ум. друк. Арк 9,3.
Замовлення № 39.

Віддруковано у ТОВ «Борисфен-про»
м. Херсон, вул. П. Орлика, 15; т/ф: (0552) 42-02-19, 26-29-73
e-mail: borisfen-pro@ukr.net
www.borisfen-pro.ks.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Держаного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК №6343 від 08.08.2018 г.